

מהדין הבנקאות הפרטית

משנת 2011

דצמבר 2022

מה חוו הסטודנטים
הראשונים שנחשפו
לפייסבוק?

ד"ר רועי לוי, עמ' 14

הריח של פרקינסון

ד"ר אילת זאבורמן, עמ' 18

תערוכה מאת
האמן עפר אלבק

תמונת השער ועמ' 19-22

2022 - שנה של
תובנות והתפכחות

ד"ר איתי גלילי, עמ' 4

סקירה ותחזית שנתית
2023

מיכל יזכפסון, עמ' 6

נאמנות בישראל

עו"ד אלון קפלן, עמ' 12

הקמה וניהול נאמנות

מטרות הנאמנות

נאמנות לכספי דור המשך.
נאמנות להחזקת וניהול כספי חסויים ובעלי צרכים מיוחדים.
חשבון נאמנות לניהול כספי עיזבון.

שלבם ותהליכים

יעוץ פיננסי לתכנון מטרות הנאמנות.
תכנון תקנון ייעודי לשימוש בכספי הקרן ע"פי המטרות שנקבעו.
התאמת מבנה משפטי מתאים בלווי עו"ד מומחה לתחום.
התאמת מבנה מיסוי מתאים בלווי רו"ח מומחה לתחום.
פתיחת חשבונות השקעה בבנקים ו/או בגופים מוסדיים מתאימים.

ניהול שוטף

פיקוח וניהול על ידי נאמן מוסמך.
יעוץ השקעות שוטף באמצעות גוף מפוקח ומורשה על ידי הרשות לניירות ערך.

לפרטים: 077-77-83000
www.bankautpratit.co.il/trusts

תוכן עניינים

2022 - שנה של תובנות והתפכחות

4	ד"ר איתי גלילי, פיננסים ניהול הון פרטי.....
	סקירת ותחזית שנתית 2023
6	מיכל יוזפסון, מנהלת מערך ייעוץ השקעות פיננסים ניהול הון פרטי.....
	הצמיחה בעיני הלויין
10	אלון קיבה, יועץ השקעות, פיננסים ניהול הון פרטי.....
	נאמנות בישראל
12	עו"ד אלון קפלן.....
	מה חוו הסטודנטים הראשונים שנחשפו לפייסבוק?
14	ד"ר רועי לוי, אונ' תל אביב.....
	למי קראת שילוק? הרומן בין יהודים וכסף בראי האנטישמיות
16	אורי דרמן, מוזיאון העם היהודי.....
19	תערוכת החודש: האמן עפר אלבק
	סיכוב מוצא
24	טל אבן, Even Better.....
	חרדה וכעס - הדומה, השונה והמשותף ביניהם
26	חווה אוסטרובסקי, פסיכותרפיסטית MSW.....
	הריח של פרקינסון
28	ד"ר איילת זאורמן, מכון ויצמן למדע.....
	הננו-מגנטיים שויבילו לשיקום תאי עצב פנועים
30	פרופ' אורית שפי ורעות פלן, אוניברסיטת בר אילן.....
	הדלקת נרות בבני ברק
31	ד"ר גילי חסקין.....
	האוסף המלכותי
34	שלומית אורן - SO ART.....
	יש משהו בפרס נובל לספרות
38	פרופ' עמיה ליבליך.....

דבר יושב ראש קבוצת "פיננסים"
מר אורי גלילי | דצמבר 2022

קוראים יקרים,

עברתי עם "פיננסים" תקופה נהדרת, זכיתי לראות את הקבוצה מיום הקמתה, את צמיחתה והצלחתה. מדובר בתחום קשה במיוחד, ייעוץ וטיפול בהשקעות בני"ע, בכספי לקוחות והדבר מחייב שמרנות וזהירות מצד אחד ויוזמה וחדשנות מצד שני. נקודת המוצא כמובן היא הדאגה ושמירה על האינטרסים של הלקוחות, ללא פשרות. תחום הייעוץ בטבעו הוא כזה שהלקוחות בוחנים את הייעוץ באופן שוטף למרות שברור לכולנו שהמבחן העיקרי הוא בטווח הבינוני והארוך, בהתאם להגדרת המטרות והסיכון של כל אחד מאתנו. תקופת הקמת קבוצת פיננסים ופיננסים ניהול הון פרטי הייתה מאתגרת במיוחד, כאשר ברקע נמצא המשבר הפיננסי של 2008 והשלכותיו על המדיניות הכלכלית של מדינות רבות.

שלושת השנים האחרונות היו מורכבות באופן יוצא דופן, כיוון שכללו לא רק את מגפת הקורונה והשלכותיה מרחיקות הלכת אלא גם את חוסר היציבות הפוליטית שלטונית בארץ ולאחרונה התפתחויות שליליות ביותר, גיאופוליטיות, באירופה ואסיה. לכל אלה השלכות מיידיות על הכלכלות ושווקי ההון ועל ציפיות וחששות הלקוחות.

אין ספק שהצלחת פיננסים במשימה המורכבת נובעת בראש ובראשונה מצוות העובדים הנפלא, המקצועי והמסור. הגיע הזמן להיפרד מהמינוי כיו"ר, אך מובן שאני נשאר כלקוח נאמן ואמשיך ליהנות מיכולותיהם. ברצוני להודות ולאחל לצוות פיננסים וללקוחותיה המשך הצלחה בניווט הקבוצה בשווקים סוערים.

בתודה מקרב לב

אורי גלילי

מגזין הבנקאות הפרטית

עורך ראשי: אייל גור אריה
מנהל המכירות: אייל קמר

מנהלת פרסום: תמי שרגוביץ, טל: 07777-83055, 07777-83055-054
עריכה גרפית: אבי בלוך / זפוט: בריף-זיו-בלוך

מנכ"ל: ד"ר איתי גלילי

טל: 07777-83044, פקס: 07777-83045

דוא"ל: service@finance-inst.co.il www.bankautpratit.co.il

כל הכתבות המקצועיות במגזין זה, נועדו לשם מסירת מידע בלבד, וכשום אופן אין לראות בהן חוות דעת, הצעה, המלצה או יעוץ/שיווק לרכישה ו/או החזקה ו/או מכירה של ניירות ערך ו/או הנכסים הפיננסיים המתוארים בהן. הסקירות מתבססות על מידע אשר פורסם לציבור, אשר הכותבים ומגזין המגזין מניחים כי הוא מהימן וזאת מבלי שביצעו בדיקות עצמאיות לכירור מהימנות. דיוק ושלמות המידע. המידע המופיע בכתבות המגזין, אינו מתיימרות להכיל את כל המידע הדרוש למשקיע פוטנציאלי ואינו מתיימרות להוות ניתוח מלא של כל העובדות והפרטים המופיעים בהן. המידע, הפרטים והניתוח המפורטים, לרבות הדעות המובאות, בסקירות ובכתבות, עשויים להשתנות ללא מתן הודעה נוספת. הכתבות הן על דעת הכותבים בלבד ומשקפת את הבנתם ליום כתיבתן. הכתבות והסקירות לא מהוות תחליף, בשום צורה שהיא, לייעוץ/שיווק השקעות המתחשב בנתוני וצרכי המיוחדים של כל אדם. הכותבים ומגזין המגזין לא יהיו אחראים, בכל צורה שהיא, לכל נזק ו/או הפסד שייגרם כתוצאה משימוש בסקירות ו/או בכתבות המופיעות במגזין זה. ככל שייגרם נזק וכן הם אינם יכולים לערוך ו/או להיות אחראים להתייחסות, דיוק ושלמות המידע המפורט בכתבות ובסקירות. יובהר לחלוטין כי הכותבים וכן המגזין עוסקים במשרות או בליקויים באמצעות חברות קשורות. בין היתר, במתן שירותי ניהול השקעות, ייעוץ השקעות ניהול קרנות נאמנות, ניהול קופות גמל, ניהול קרנות פנסיה, חיתום ובנקאות השקעות וכתוצאה מכך, עשוי להיות להם עניין בניירות ערך ו/או הנכסים הפיננסיים הנכללים בסקירות ובכתבות, ככל שמפורטים כאלה, מעת לעת, לפני פרסום הסקירות והכתבות, בזמן פרסומם ולאחר פרסומם. הכותבים והמגזין אינם מתחייבים ואין בסקירות ובכתבות משום תחייבות להשגת תשואה כלשהי או רווח כלשהו כתוצאה מכל סוג של פעולה בהתאם לאמור בהן. הסקירות והכתבות אינן רכושן הבלעדי של הכותבים והחברות בהן הם עובדים ואין להעביר לצד ג' להעתיק, לשכפל, לצטט, לפרסם בכל אופן, להדפיס, לצלם, להקליט או להעתיק את הכתבות, באופן מלא או חלקי, מבלי לקבל אישור מראש וכתב.

מדור פיננסי

ד"ר איתי גלילי, מנכ"ל פיננסים ניהול הון פרטי בע"מ

2022 - שנה של טובנות והתפכחות

השלטון. האירופאים אשר העלימו עין במשך שנים ארוכות עם שלטון שמעשיו במזרח התיכון ומדינות סובייטיות לשעבר הנם אכזריים ביותר, החלו להפנים שאלומות ומדיניות הממשל הרוסי מאיים עליהם. האירופאים אשר החלו להבין את הסיכון המתגלגל למדינות האיחוד האירופי השכילו להתאחד ולתמוך באוקראינה במלחמה. צעד זה אינו דבר מובן מאליו, התמיכה באוקראינה כרוכה בהפסקת זרימת מקורות האנרגיה למדינות אירופה וכתוצאה סכנה ומוות אזרחים מחורף קשה, וכן אינפלציה גבוהה ומיתון קשה. שנת 2022 מהווה שנה של התפכחות באירופה, לא ניתן להתעלם מהאגרסיביות של רוסיה בזירה הבינלאומית ולראשונה אזרחי האיחוד מקבלים על עצמם מחירי כלכלי כבד, דבר שאינו מובן מאליו.

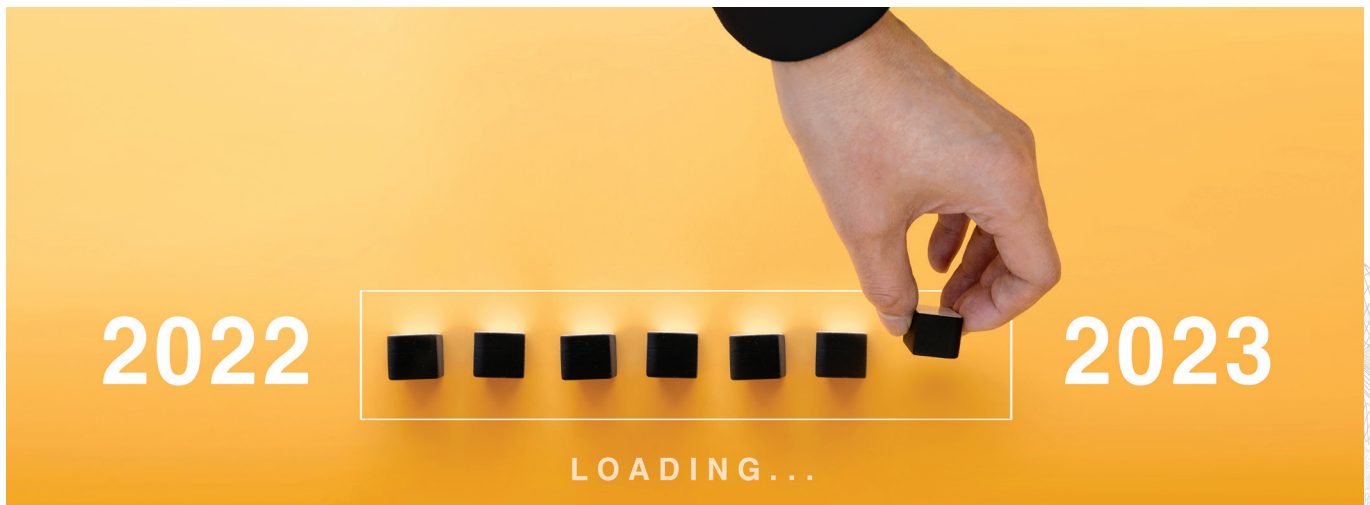
אנחנו מסיימים שנה מורכבת מאוד. בשנה האחרונה אירעו מגוון רחב של אירועים כלכליים וגיאופוליטיים משמעותיים אשר הגיעו בהפתעה מוחלטת, משבר כלכלי בעל השלכות רחבות לשנים הקרובות. שנת 2023 אינה צפויה להיות שנה של גאות כלכלית ופוליטית אלא, במקרה הטוב, שנה של התאוששות ותחילה של שיקום מגל האירועים המצטברים.

קשה לנבא תהליכים בינלאומיים ששורשיהם עמוקים מאוד אך ניתן לומר שתהליכים אלו השפיעו מאוד על הכלכלה העולמית וצפויים

בימים אלו מסתיימת חגיגת המונדיאל בקטאר. זה הזמן לחזור למציאות לאחר חוויה ספורטיבית עולמית ייחודית. יש לזכור שאירוח המונדיאל על ידי קטאר נעשה בתשלומי שוחד לבכירי פיפ"א בפרשיית שחיתות חמורה ביותר. מעבר לכך הושקע בפרויקט סכום מדהים של כ-229 מיליארד דולר ולווה במותם של אלפי פועלים ממדינות מזרח אסיה, אשר עבדו בחם לווה בתנאים קשים לבניית מספר אצטדיונים כדורגל בלב המדבר. במשך שנים נשמעה ביקורת רבה על הנעשה בפיפ"א, אך בפועל הכל התגמד ביחס לכסף הגדול והאירוע התקיים כמתוכנן.

אין זה מפתיע שבמקביל למשחקים מופיע הכותרת הבאה בעיתונות: "בפשיטה דרמטית בסוף השבוע בבריסל נעצרו חשודים בפרשת שחיתות שבמרכזה קבלת שוחד מקטאר. מי שקיבלו את השוחד הם גורמים בפרלמנט האירופי, כדי שיקדמו החלטות שנוגעות לקטאר ומקדמות את האינטרסים שלה. הפרשה מעוררת סערה באיחוד האירופי".

המונח המייצג למונדיאל נקרא "ספורט וואשינג" כלומר צחצוח תדמית באמצעות אירועי ספורט. לטובת הקוראים והקוראת שאינם חובבי הז'אנר אזכיר שהמונדיאל הקודם התקיים ברוסיה בשנת 2018. האפשרות לקיים את המונדיאל ברוסיה נועד לצחצח את תדמית

להמשיך בעת הקרובה. מבחינה כלכלית האירוע המרכזי היה חזרתה של האינפלציה לקדמת הבמה. בחודשים הראשונים של השנה הייתה תקווה שהאינפלציה תישאר מרוסנת וזמנית, אך זו הפתיעה את הבנקים המרכזים בעולם ואלו נדרשו לפעול באופן מהיר לעליית הריביות לשם בלימת האינפלציה המתרחבת.

שנת 2022 החלה בפלישה של רוסיה לאוקראינה וכך החל משבר כלכלי עמוק, החל מאירופה ומשם בכל מקום בעולם. הנזקים במשק האנרגיה, התבואה ואספקת הסחורות בסחר הבינלאומי יצרו גל עליית מחירים בכל העולם.

בשנים האחרונות הקשר בין כלכלה ליחסים בינלאומיים נסוב בעיקרו במלחמת הסחר בין ארה"ב לסין. כיום כבר ברור שהזירה הגיאו-פוליטית מורכבת מאוד וסחר בינלאומי חופשי בין מדינות ויבשות לא יהיה פשוט כבעבר. ההיסטוריה מלמדת שעליית המתח בזירה הבינלאומית יכולה להידרדר במהירות לאירועים קשים ומסוכנים.

המלחמה באירופה סיימה את עידן הריבית אפס אשר נקטו בה

הבנקים המרכזים במשך שנים ארוכות. סיום עידן הריבית אפס היה תהליך נגרר, אליו מקבלי ההחלטות נגררו ולא הובילו ומכאן עוצמת הנזקים הכלכליים. המעבר מעולם של כסף זול, בועות פיננסיות, מינוף יתר מסתיים באקורד קשה. המעבר היה חד, מאופוריה בשווקים הפיננסיים לאחר היציאה מהקורונה עברנו להאטה, מיתון ואובדן מקומות עבודה.

המעבר מעידן ריבית אפס האיץ תהליך של התפוצצות בועת ההייטק, שהחלה עוד בסוף שנה שעברה. גיוסי ההון וההנפקות הרבות של 2021 בוצעו בהיקף ובתמחור האפשרי רק בתקופה של צמיחה כלכלית ניכרת בשילוב ריבית אפס. לכאורה, המעבר הנו טבעי ובעל השלכות מועטות, בפועל ההיפך הוא הנכון. גיוס כספים בהיקפים ניכרים במחיר לא נכון גורם שיבוש לכלכלה בכך שההון אשר ייעודו לייצר צמיחה ארוכת טווח זורם לחברות שספק האם יש להם בסיס כלכלי אמיתי.

הביקוש הלא רציונלי להשקעה ב"חדי קרן" בשנת 2020/1 הסיט הון רב לחברות לא איכותיות. עד כאן זה נשמע חלק מתהליך כלכלי טבעי, אך האירועים היו כה קיצוניים, כפי שניתן ללמוד מאירועי קריסתה של בורסת המטבעות הדיגיטליים FTX.

סיפור קריסת החברה ילווה את מדורי הרכילות שנים ארוכות, על מעללי המייסד הצעיר סם בנקמן פריד וחבורתו כנראה יסופרו בבתי המשפט, שלל סרטי דוקו וסביר שגם סרט בהוליווד (מי שטרם שמע על אירוע זה אני ממליץ לחפש בגוגל ולקרוא את החומר הרב אודות הפרשיה האומללה). גיוסי ההון הניכרים והמהירים של החברה מקרנות ההון סיכון והמשקיעים המפורסמים בעולם, מעידים על התקופה והמשמעות של הכסף הזול בשנים האחרונות.

בעשורים האחרונים התרגלנו שכספי אוליגרכים רוסים ונסיכים

ממדינות המפרץ רכשו את הבעלות במועדוני הכדורגל המובילים באירופה ואנגליה בפרט. בימים אלו מתקיים המונדיאל בקטאר.

בחודשים האחרונים חלה התפכחות בבריטניה. באופן הדרגתי, אזרחי הממלכה מתחילים להרגיש את ההשפעה הכלכלית של ה"ברקזיט". הבחירה להתנתק ממדינות האיחוד האירופי (שותפות הסחר העיקרית) מקשה מאוד על עסקים קטנים ובינוניים אשר מתקשים מאוד לייצא ולייבא מהאיחוד. ההחלטה הפוליטית להתנתק מהאיחוד לא מלווה ביעילות הביורוקרטיה האנגלית וכתוצאה פגיעה ביכולת התחרותיות עסקית של הסקטור העסקי האנגלי. בשלב זה כבר נצבר מספיק מידע אודות ההשפעה הכלכלית של ה"ברקזיט".

לאחר התפטרותו של בוריס ג'ונסון מתפקיד ראש הממשלה, נרשם פרק מבין נוסף בפוליטיקה האנגלית. ראשת הממשלה החדשה - ליז טראס כיהנה בתפקיד המכובד במשך 45 יום עד התפטרותה. השווקים הפיננסיים הטיבו להראות לפוליטיקאים מהמפלגה השמרנית (מפלגת השלטון) את המשמעות של החלטות פופוליסטיות המנותקות

מהמציאות הכלכלית (הרחבת הגרעון יחד עם ביטול מדרגת המס הגבוהה לעשירים בשיא). מיד עם פרסום פרטי התוכנית הכלכלית של ממשלת ליז טראס, שווקי החוב באנגליה נכנסו לחוסר תפקוד, משבר נזילות והליש"ט אשר צונחת לשיא שלילי של עשרות שנים.

ראוי שאת האירוע המבין באנגליה ישכילו להבין פוליטיקאים וראשי מדינות.

גם אצלנו מומלץ לממשלה החדשה להפנים, אנחנו לקראת האטה כלכלית שעוצמתה אינה ידועה. תקציב ממשלתי מורחב ולא אחראי יביא לתגובה קשה בשווקי החוב, עליה נוספת בריבית והחרפת ההאטה הכלכלית אשר תשפיע על כולם.

שנת 2022 הנה שנה קשה במציאות הכלכלית והגיאו פוליטית. עליית הריבית המהירה בעולם מקשה על לווים, חברות וממשלות. חשוב להבין שעליית הריבית והנזקים בכלכלה הנם בגדר הכרח בעת זו שכן המחיר שמשלמים כרגע הנו נמוך במידה ניכרת מאינפלציה אשר אינה נשלטת.

לצד המחיר הכלכלי הכבד יש לזכור שעליית הריבית מתחילה להכניס הגיון כלכלי אשר הכרחי להתפתחות המשק והכלכלה. מרבית העסקים ישרדו את ההאטה הכלכלית ויצאו מחוזקים ממנה כאשר הכלכלה תתחזק. תחול התייעלות בחברות, עובדים מפותרים יועסקו בחברות בעלות מודל כלכלי איתן יותר. לראשונה מזה שנים רבות החסכון הסולידי מהווה אלטרנטיבה ובכך שיקול הדעת בביצוע השקעות בכל תחום מניות בבורסה/חברות פרטיות/נדל"ן/חוב קונצרני וכו' יקשה על היווצרות בועות פיננסיות שהנזק המצטבר מהתפוצצותן גדול בהרבה. לאחר שנה מורכבת מאוד וקשה נקווה לשנה רגועה יותר ובשורות כמה שיותר טובות.

סקירת ותחזית שנתית 2023

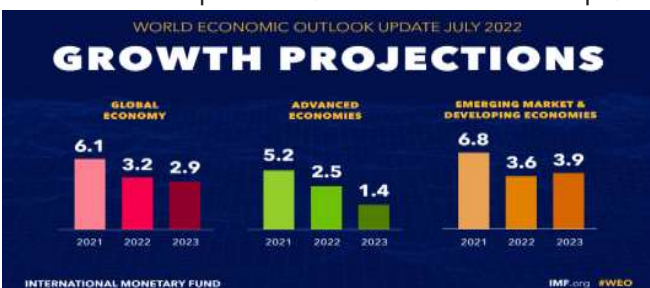
כמה זמן הריבית תישאר גבוהה לפני שהבנקים ישנו כיוון ויורידו את הריבית, סביר להניח שזה לא יקרה עד לסוף 2023 או במהלך 2024.

מקור: Refinitiv; national statistics offices

היסטורית, הבנקים המרכזיים התקשו לווסת את עליית הריבית כך שתמתן את האינפלציה מבלי לפגוע בצמיחה הכלכלית. החשש העיקרי הינו, שהעלאות הריבית בחלק מהכלכלות ובמסגרת המלחמה באינפלציה יגרמו להאטה כלכלית חריפה.

המלחמה המתמשכת באוקראינה ומשבר האנרגיה באירופה, האינפלציה הגבוהה וההידוק המוניטרי וההאטה בסין כתוצאה מהסגרים הממושכים, מביאים להאטה בפעילות הכלכלית ולעלייה בסיכון למיתון בעיקר באירופה. בפועל, ניתן לראות אינדיקטורים מקדימים המצביעים על האטה של הכלכלה העולמית. ע"פ קרן המטבע (אוקטובר 2022), הצמיחה העולמית צפויה להאט לקצב של כ- 2.7% בשנת 2023 לאחר צמיחה של 3.2% בשנת 2022. האינפלציה צפויה להגיע לשיא עוד במהלך 2022 וצפויה להתמתן בשנת 2023, אם כי עדיין צפויה להישאר גבוהה מהיעד של הבנקים המרכזיים.

מקור: IMF

בשנת 2022 השווקים הפיננסים התאימו עצמם לשינויים בתנאים הכלכליים. אינפלציה גבוהה משמעותית מהיעד הביאה את הבנקים המרכזיים במרבית המדינות לבצע העלאות ריבית מהירות ואגרסיביות, אשר שינו את סביבת הריבית לאחר שנים של ריבית אפסית.

בנק ישראל העלה את הריבית משיעור של 0.1% בתחילת השנה לשיעור של 3.25% בחודש נובמבר. הבנק האמריקאי העלה את הריבית משיעור של 0.0-0.25% לשיעור של 4-3.75% והבנק האירופאי העלה את הריבית לרמה של 1.5% לאחר למעלה משמונה שנים שהריבית היתה שלילית.

מקור: בנק ישראל

העלאות הריבית היו אגרסיביות ומהירות מהציפיות והביאו לירידות שערים חדות באפיקי המניות והחוב. מדד המניות העולמי (MSCI AC world) ירד בכ-15% ומדד המניות בישראל (ת"א 125) ירד בכ-10%. גם בשוק האג"ח הירידות היו משמעותיות. שוק האג"ח האמריקאי ירד בכ-15% ושוק האג"ח המקומי ירד בכ-7%. ירידות אלו הביאו לעלייה משמעותית בתשואות האג"ח. סביבת האינפלציה עדיין גבוהה משמעותית מהיעד במרבית המדינות למעט סין ויפן. הקלה בשרשראות האספקה והתמתנות בחלק מרכיבי המדד, כגון: ירידה במחירי התבולה וירידת מחירי חומרי הגלם מאותתים על התמתנות האינפלציה. לצד גורמים אלו, שווקי העבודה, גם אם נחלשו במעט, עדיין חזקים מאוד, רמת ההכנסה גבוהה, מכאן שהביקוש צפוי להישאר גבוה ולהניע את האינפלציה כלפי מעלה. על כן, הבנקים המרכזיים צפויים להמשיך ולהעלות את הריבית במטרה לעצור את עליות המחירים ולהחזירם אל מתחת ליעד. לא ברור

מניות

בהינתן חוסר הוודאות הגבוה, אנו לא נמצאים בפוזיציה מלאה במניות ונוקטים גישה דפנסיבית יותר, תוך מתן משקל יתר למניות ערך, בעלות מאזנים חזקים וסקטורים דפנסיביים. עם זאת, במהלך 2023, עם האיתותים לסיום מהלך העלאות הריבית וצפי למעבר מהתכווצות כלכלית להתאוששות, יהיה מקום להגדיל את ההקצאה לשוק המניות ולשנות את המבנה של תיק המניות מתמהיל שהינו דפנסיבי יותר ומתאים לשלב של התכווצות כלכלית לתמהיל המתאים לשלב של התאוששות כלכלית.

ארה"ב. בחודש האחרון תחזיות הרווח התעדכנו כלפי מטה לגבי הרבעון הרביעי ולגבי שנת 2023. לאחר עדכון התחזיות, מדד מניות ה-S&P500 נסחר במכפיל של 17.6 על הרווחים הצפויים בשנת 2023 ומגלם תשואה ממוצעת צפויה של 5.6%. ע"פ ממוצע תחזיות האנליסטים (factset), הרווח הצפוי לחברות המדד עומד על \$232 בשנת 2023 ומשקף גידול ברווח של כ-5% בהשוואה לתחזית הרווח לשנת 2022. על אף ירידה של כ-15% של מדד המניות ועל אף הורדת התחזיות לרווחים, התמחור נראה אופטימי מדי ועדיין אינו משקף את ההאטה הצפויה בכלכלה ואת הירידה בקצב צמיחת הרווחים.

אירופה. שוק המניות באירופה סבל מירידות על אף קצב צמיחת רווחים גבוה מאוד של כ-20% בשנת 2022. העלייה ברווחים לצד ירידה במחיר הביאה לתמחור נמוך של שוק המניות. השוק האירופאי נסחר במכפיל 11.8 המגלם תשואה ממוצעת צפויה של כ-8.5%. תמחור זה אטרקטיבי גם בהינתן ירידה צפויה ברווחים במהלך הרבעונים הראשונים 2023. על אף תמחור זה, בשל תחזית מאקרו כלכלית מאתגרת ורגישות גבוהה למשבר האנרגיה איננו מגדילים הקצאה לשוק זה.

מקור: Yardeni research

סין. הצמיחה בשנת 2022 הושפעה לרעה ממדיניות סגרים מגבילה של הממשלה ביחס למגפת הקורונה ומשינויים רגולטורים שהביאו לחוסר יציבות בשוק הנדל"ן ולחולשה במגזר הטכנולוגיה. בניגוד למרבית הכלכלות, סין צפויה להמשיך לצמוח גם אם בקצב נמוך מבעבר. שיעור האינפלציה נמוך ומאפשר לממשלה לנקוט מדיניות מרחיבה ולתמוך בכלכלה. שינוי הגישה לגבי מדיניות הסגרים יכול

ארה"ב. הצמיחה ברבעון השלישי עמדה על 2.9% לאחר 2 רבעונים של צמיחה שלילית בעיקר בזכות גידול בצריכה הפרטית וצמצום גירעון הסחר. סה"כ בשנת 2022 הכלכלה האמריקאית צפויה לצמוח בשיעור של 1.6% ובשנת 2023 בשיעור של 1%. על אף שינוי המגמה והתמתנות האינפלציה מרמה של 9.1% לרמה של 7.7% באוקטובר, סביבת האינפלציה מאוד גבוהה. שוק עבודה חזק מאוד, שמאופיין בשיעור אבטלה נמוך והמשך עליית שכר, תומך בגידול בביקושים ובאינפלציה. על מנת לרסן את הביקוש, הבנק המרכזי יאלץ להמשיך ולהעלות ריבית וצפוי להעלותה בשיעור של 0.5% - 0.75% עד סוף שנת 2022 ולהגיע לרמה של 5.5% ל-5% במהלך המחצית הראשונה של 2023.

אירופה. עליית מחירי האנרגיה, עליה דו ספרתית באינפלציה (10.6% באוקטובר) ופגיעה בהכנסה הפנויה של הצרכנים לצד מדיניות מהדקת של הבנק המרכזי, הביאו להאטה משמעותית בצמיחה ברבעון השלישי. כלכלת אירופה צמחה ברבעון זה בשיעור של 0.2%, לאחר שני רבעונים ראשונים של צמיחה חיובית גבוהה יחסית. הכלכלה צפויה להיכנס למיתון ולהציג צמיחה שלילית כבר ברבעון הרביעי בשנת 2022 וברבעון הראשון של שנת 2023 ולהסתכם סביב 0.3% בשנה זו. בשל האינפלציה הגבוהה, הבנק המרכזי צפוי להמשיך להעלות את הריבית לשיעור של 3%-2.5%.

בישראל נמשכת פעילות כלכלית חזקה. רמת התוצר גבוהה ושוק העבודה חזק על אף עלייה קלה בשיעור האבטלה (4.3%) וירידה בשיעור התעסוקה באוקטובר. האינפלציה בישראל המשיכה לעלות והגיעה ל-5.1% נכון לחודש אוקטובר ועל אף שרמתה נמוכה בהשוואה עולמית, היא נמצאת מעל היעד של בנק ישראל. לאור המשך עליית המחירים, בנק ישראל צפוי להמשיך ולהעלות את הריבית לשיעור של 4.5%-4% עד אמצע שנת 2023. העלאת הריבית והשפעתה על הצריכה ועל שוק הדיור, במקביל להאטה עולמית שצפויה להשפיע על מאזן הסחר לרעה, צפויות להשפיע על המשך ולהאט את הצמיחה.

ע"פ בנק ישראל הצמיחה צפויה לרדת מ-6% בשנת 2022 ל-3% בשנת 2023, כאשר התחזית של ה-OECD נמוכה יותר ועומדת על 2.8% לשנת 2023.

המגמה של האינפלציה והתגובה של הבנק המרכזי, לצד עומק ההאטה הכלכלית יקבעו את כיוון השווקים.

סביר להניח שעוד לא ראינו את עיקר השפעה של העלאות הריבית על הכלכלה, שתתבטא בהיחלשות נוספת של הפעילות הכלכלית וירידה ברווחי החברות במהלך המחצית הראשונה של השנה. ירידה זו, עלולה להביא לירידה נוספת במחיר המניות ולעלייה במוחצי האג"ח הקונצרני.

בהתייחס למבנה תיק ההשקעות, עליית הריבית וחזרה לעולם שבו יש ריביות, משנה את סביבת ההשקעות וכדאיות ההשקעה באפיקים השונים.

עליית הריבית יוצרת אלטרנטיבה להשקעה המייצרת תשואה חיובית אבסולוטית באמצעות פיקדונות ואגרות חוב, כך ניתן לטפס במבנה ההון של החברה ובחלק מהמקרים לקבל תשואה די דומה לתשואה הממוצעת הצפויה המגולמת היום בשוק המניות בסיכון יותר נמוך.

סקירת ותחזית שנתית 2023

המשך מעמ' קודם <<

תישאר גבוהה לאורך זמן ואף תתחיל לרדת כתגובה להאטה. לאור הערכה זו, ניתן היה לצפות להתרחבות המרווחים באג"ח הקונצרני כפיצוי על עלייה בסיכון. בפועל, מרווחי האג"ח הקונצרני התרחבו במידה מוגבלת ביותר. מצב שנראה כמו שילוב של ירידת תשואות מהירה מדי באפיק ממשלתי הארוך ופרמיית סיכון נמוכה מדי באפיק הקונצרני.

בשלב הנוכחי נהיה דפנסביים ועיקר ההקצאה תהיה לחוב המדורג באיכות אשראי גבוהה. בשילוב אג"חים באיכות אשראי נמוכה יותר באופן מוגבל בלבד. הדרדרות בנתונים הכלכליים והאטה בפועל, יביאו להתרחבות המרווחים ואז יהיה נכון להגדיל את ההקצאה לחוב הלא מדורג.

אג"ח ארה"ב. התשואות על אג"ח ממשלת ארה"ב ל-10 שנים טיפסו מרמה של 1.6% בתחילת 2022 לרמה של 3.6% לאחר שביקרו סביב 4.25% וירדו עם הציפיה שההתמתנות בקצב האינפלציה תימשך ותביא להפסקת עליות הריבית. למשקיעים המחזיקים במט"ח, יהיה נכון לשלב אג"ח ממשלת ארה"ב, המניב תשואה לטווחים קצרים של 4-4.5% לצד הארכת מח"מ באופן הדרגתי תוך ניצול תנודתיות ועליה בתשואות לטווחים ארוכים יותר, על מנת לקבע תשואה גבוהה לזמן ארוך יותר. בניית תיק לטווח ארוך לצד החזקה של נזילות בריביות אטרקטיביות יספקו הגנה במקרה שאי הוודאות תעלה ובתסריט של גלישה למיתון.

אג"ח חברות חו"ל - שוק האג"ח המדורג בארה"ב (Bloomberg US Corporate index) ירד בשיעור של כ-15%, נסחר בתשואה של למעלה מ-5%, המגלם מרווח של 1.32%. המרווחים חזרו לממוצע ההיסטורי ונכון יהיה להגדיל את ההחזקה בחוב ולהאריך מח"מ ככל שמתרחבים. גם בתסריט של מיתון איננו רואים איום על יכולת התשלום של הריביות כתוצאה מהאטה של הרווחים, בידיעה שמרבית החברות השכילו לגייס חוב בריביות נמוכות לתקופות ארוכות. בהינתן האתגרים והסיכונים הצפויים נעדיף להתמקד באפיק זה בחוב איכות אשראי גבוהה עד להתרחבות המרווחים בחוב הנחות יותר.

אג"ח לא מדורג (HY) והלוואות בכירות (senior loans). אג"ח HY ירד בשיעור של כ-10% ונסחר בתשואה של כ-8.5%, המגלמת פרמיית סיכון של 4.2%. המנפיקים במצב פיננסי טוב עם מאזנים חזקים ורווחים גבוהים. שיעור גבוה מהמנפיקים גייס חוב בשנתיים האחרונות לתקופות ארוכות ועל ידי כך קיבע את עלויות המימון והקטין את הסיכון של מגבלת נגישות לשוק והצורך למחזר חוב בזמן האטה. פרמיית הסיכון הצטמצמה בחודשיים האחרונים והיא נמוכה מהממוצע, על כן נעדיף להתמקד בחוב בדירוגי אשראי גבוהים עד להתרחבות המרווחים.

שוק הלוואות הבכירות (senior loans) הניב ביצועי יתר ביחס לאפיקי החוב האחרים ונהנה מהיתרון של המח"מ הקצר בתקופה של עליית ריבית, אך התמהיל של הטיה לחוב באיכות נמוכה יותר ועליית

גם הוא להשפיע לטובה על הכלכלה. זאת, לצד תמחור נמוך מאוד של שוק המניות בהשוואה היסטורית ובהשוואה גלובלית תומכים בהקצאה לשוק המניות (למשקיעים שמוכנים לקחת את הסיכון הגיאופוליטי שבהשקעה בשוק זה ו"ההפתעות" שצפויות להיות מהמסטר דיקטטורי שפועל בה).

ישראל. שוק המניות בישראל הניב ביצועי יתר במהלך 2022 בשל הערכה שהריבית תעלה באופן מתון, אינפלציה נמוכה יותר וצמיחה גבוהה יותר ביחס לכלכלות אחרות. עם זאת, המשך עליית האינפלציה, בחירת הממשלה החדשה והחשש מהשלכות הרכב הממשלה על התקציב הביאו להיחלשות השוק. תמחור שוק המניות (מדד ת"א 125) אינו גבוה ומגלם תשואה ממוצעת צפויה של כ-8.5%. סביר להניח שנראה תנודתיות וסגירת פער לפחות באופן חלקי לביצועי השוק העולמי, אך תמחור זה ופרמיית סיכון גבוהה תומכים בהשקעה בשוק המניות הישראלי לטווח הארוך.

שוק האג"ח.

עליות הריבית ועליית התשואות על אגרות החוב משנות את סביבת העבודה ויוצרות אלטרנטיבה כמקור להכנסה עתידית, פיזור וגידור להשקעה בשוק המניות. העלייה בתשואות במהלך שנת 2022 העלתה את הכדאיות של ההשקעה באפיקי החוב השונים ומאפשרת בנייה של תיק חוב בעל תזרים גבוה יחסית בסיכון מוגבל.

שוק האג"ח מגיב להערכות לגבי המשך עליית הריבית ולגבי משך זמן וחומרת ההאטה. לאחר עלייה חדה בתשואות האג"ח, הערכה שהאינפלציה נחלשת ומחזור העלאת הריבית יסתים מהר, גרמה להתמתנות ירידות המחירים ולירידה בתשואות אגרות החוב הארוכות. מזה מספר חודשים, עקום התשואה בארה"ב ולאחרונה גם עקום התשואה בישראל הפוכים (= תשואות אג"ח ממשלתיות ארוכות נמוכות מתשואות האג"ח קצרות). ירידת התשואות באג"ח הארוכות מלמדת על הערכה למיתון בחודשים הקרובים ולהערכה שהריבית לא

הריבית, שתביא לגידול משמעותי בהוצאות המימון בתקופה של האטה, מגדילים את הסיכון באפיק זה בהשוואה לאפיק של האג"ח הלא מדורג ועל כן נעדיף לצמצם חשיפה.

אג"ח ישראל

מחיר אג"ח ממשלתית שקלית ל-10 שנים ירד בכ-14.5% במהלך 2022 והיא נסחרת בתשואה שנתית לפדיון של כ-3.27% בהשוואה לתשואה של 1.25% בתחילת השנה. מעבר לעלייה בתשואות לאורך כל העקום, במהלך נובמבר, עקום התשואות התהפך כשתשואת האג"ח לשנתיים עומדת על 3.44%. היפוך העקום מרמז על הערכה שהריבית לא תישאר גבוהה לאורך זמן ומהווה אינדיקטור מקדים המצביע על הערכה להאטה משמעותית גם בישראל. בהינתן ריבית "נורמלית" ע"פ בנק ישראל של 3.5% וצפי להעלאת ריבית לכיוון ה-4% ואף גבוה מכך, נראה ששוק האג"ח אינו מגלם את מלוא העלייה בריבית, בטח שלא בטווחים הקצרים. לאור הצפי להמשך עלייה בתשואות אנו נשארים במח"מ קצר בשלב זה ונאריך בהדרגה עם העלייה בתשואות. **אג"ח חברות ישראל**. מדד תל בונד 60 ירד במהלך 2022 בשיעור של כ-8% ונסחר בתשואה של 2.35% צמוד, המגלמת מרווח של 1.74% מעל האג"ח הממשלתי לתקופה דומה. התשואות עלו משמעותית מתחילת השנה, כשעיקר העלייה בתשואה נבעה בשל עליית הריבית בעוד המרווחים (פרמיית הסיכון) התרחבו במידה מועטה בלבד. נראה שהתמחור לוקח בחשבון סיכון של האטה כלכלית והשפעתה על יכולת החזר החוב של חברות באופן מוגבל בלבד. תמחור מחדש של שוק האג"ח, עלייה במרווחים ובתשואות מספקים נקודת כניסה טובה לבניית חשיפה של תיק האג"ח, כאשר בשלב זה, ניתן לבנות תיקי אג"ח חברות מפוזרים בתשואה אבסולוטית גבוהה יחסית של 5-6% במח"מים שאינם ארוכים. לאור המרווחים הנמוכים, נכון יהיה להגדיל בהדרגה את ההקצאה לאג"ח חברות, תוך ניצול הזדמנויות במקרה של המשך עלייה בתנודתיות וכתוצאה מכך עלייה בתשואות והתרחבות המרווחים.

על אף עליית התשואות באפיק החוב הסחיר, יש מקום כחלק מפיזור המקורות לתשואה לשלב חוב שאינו סחיר ברמות ביטחון גבוהות (כנגד שיעבוד ראשון על נכסים), על מנת לקבל תזרים גבוה ביחס לשוק הסחיר, ברמת תנודתיות נמוכה, אם כי בהקצאה יותר נמוכה מאשר בעבר.

סיכום

שנת 2022 היתה שנה של שינוי במדיניות של הבנקים המרכזיים והתאמה של מחירי הנכסים לשינוי זה. לקראת שנת 2023 יש מקום להתאים את תיקי ההשקעות לתנאים שנוצרו בבנייה ובהקצאת הנכסים האסטרטגית. העלייה בתשואות אג"ח היא המשמעותית ביותר השנה והגדלת ההקצאה לאפיק זה, מגלמת תמהיל של תמחור אטרקטיבי יותר, ירידה בתנודתיות והשקעה בשכבה גבוהה יותר במבנה ההון (הקטנת הסיכון). ככל שהתשואות והמרווחים יעלו, כך אפיק זה יהווה חלופה ראויה יותר כמקור לתזרים ופיזור סיכונים

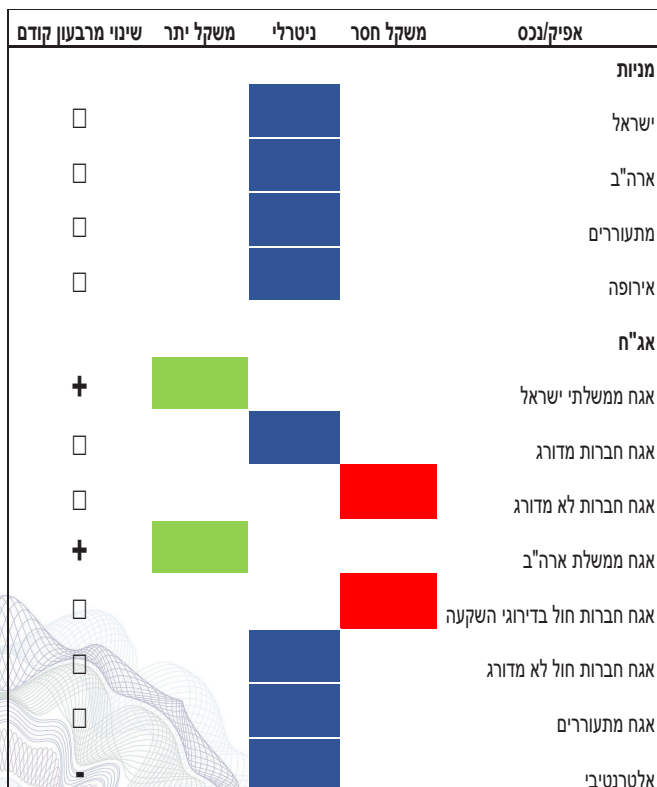
בהשוואה לשוק המניות במיוחד, לאור הערכה שמחירי המניות אינם זולים וצפויים לרדת.

בבחינת מבנה התיק הן בבחינת האפיק המנייתי והן בבחינת אפיק החוב, אנו עדיין נוקטים בגישה דפנסיבית עם משקל יתר למניות ערך ומגזרים דפנסיביים באפיק המניות, התמקדות בדירוגי ההשקעה הגבוהים ונזילות בתחום החוב. ההערכה הינה, שנראה ירידות נוספות בשווקי המניות ואף התרחבות של המרווחים ככל שההאטה תעמיק בחודשים הקרובים. בהמשך השנה, עם הסימנים לסיום מחזור העלאת הריבית והתבהרות לגבי חומרת ההאטה וההערכה לגבי מעבר לשלב התאוששות במחזור הכלכלי, יהיה מקום לשנות את הגישה ולעבור לנכסים אגרסיביים יותר להגדיל את ההקצאה למניות ולהשקיע במגזרים שנהנים מחזרה לצמיחה, ובתחום החוב, נגדיל הקצאה בדירוגי ההשקעה הנמוכים יותר.

על אף הירידה בתשואה העודפת שבחוב הלא סחיר עדיין יש מקום לשלב אפיק זה כחלק מגיוון מקורות התשואה והקטנת תנודתיות של תיק ההשקעות.

קבלת החלטות השקעה והקצאת נכסים צריכה להיות מבוססת על סמך תמחור הנכסים בהתאם למאפייני כל לקוח בבחינת מטרות ההשקעה, מידת שנאת הסיכון ולא מושפעת מתנודתיות השוק.

תחזית ארוכת טווח אפיקי השקעה

הנתונים נכונים לתאריך 1.12.22

מדור פיננסי

אלון קיבה, יועץ השקעות פיננסים ניהול הון פרטי בע"מ

הצמיחה בעיני הלווין

ידי הממשלה לבין הצמיחה המשוערת מ-1992 עד 2006 באמצעות נתוני אורות הלילה. סטטיסטיקה רשמית דיווחה כי צמיחת התמ"ג הריאלית בסין הייתה כ-122 אחוזים באותה תקופה ולעומת זאת, נתוני תאורת הלילה מראים כי הצמיחה הייתה 57 אחוזים. הפער מצביע על כך שהצמיחה הסינית המצטברת לאורך השנים עשויה להיות מוגזמת בשיעור של עד 65 אחוז.

בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של סין פורסמו יותר מ-80,000 סדרות נתונים כלכליים, ב-2012, אנליסטים כלכליים לעיתים הוכיחו את הממשל באי דיוק פרסומים עיקריים דרך אותם נתונים וכך עד לשנת 2016 רוב הנתונים הפסיקו להתפרסם, על רקע זה, ההחלטה שהתקבלה באוקטובר

השנה לעכב את פרסום אינדיקטורים ראשיים לרבעון השלישי, כולל התוצר המקומי הגולמי, נראית פחות כמו הפתעה, כאשר סין עוברת מצמיחה גבוהה מתמשכת למספרים צנועים יותר. ההאפלה היא רק סימן אחד מני רבים לכך שכל מספר שיופיע לבסוף לא סביר שיהיה גבוה, צמיחת תמ"ג של 3.9% פורסם בסופו של דבר כשבוע מאוחר מהמועד המקורי. בהתבסס על הקשר בין נתוני התמ"ג הסיני הקודמים

ונתונים שנאספו על ידי מגזין האקונומיסט, הבנק הפדרלי של ניו יורק ואתר מעקב הטיסות Airportia, הערכה הייתה שנתון הצמיחה של סין ברבעון השלישי יהיה כ-3%, ירידה משמעותית מיעד תחילת השנה של 5.5 אחוזים, ובקצה הנמוך של התחזיות האחרונות. בבחינת הערכה המבוססת על צילומי האור בלוויין ההערכה הייתה שהנתון ירד ל-2.7%, מחצית מהיעד ורחוק בצורה משמעותית מהפרסומים.

ההבדל המכריע בין הדמוקרטיה למשטרים אחרים היא שבדמוקרטיה יש רשת שלמה של בלמים ואיזונים שמרסנת במידת מה את תרבות הניפוח הזו. לדוגמה, התקשורת אשר בוחנת את המספרים, האופוזיציה שמעלה שאלות וחופש המידע הזמין לאזרחים. בעוד כי כל אלו אינם מאפיינים משטרים לא דמוקרטיים. לפי הפרסומים של מרטינז באוניברסיטת שיקאגו כאשר משווים את הדמוקרטיה היציבה והאמינות יותר למשטרים

ישנה תפיסה בעולם הכלכלי כי צמיחה במשטרים לא דמוקרטיים מהירה יותר, המחשבה כי המודל הסיני עדיף נובעת מההנחה כי מדינות דמוקרטיות ומדינות שאינן דמוקרטיות מציגות את בסיס נתוני הכלכלה שלהן על אותו בסיס חישוב, מה שאמור להפוך את השוואה בין מדינות לפעולה פשוטה, אך האם הנחה זו נכונה וריאלית?

קשה לזהות מתי משטרים מעוותים נתוני שיעורי צמיחה כלכלית, שכן מי שמרכיבים את הסטטיסטיקה הם נציגי המשטר בעצמן. המדידה אינה אפשרית כאשר הבסיס להשוואה הוא המספרים

אותם המשטרים סיפקו. משמעות הדבר היא שיש למצוא אינדיקטור עצמאי לבחינת נתוני הכלכלה ובעיקר לצמיחה כלכלית, נתונים שממשלות יהיו פחות נוטות או לא מסוגלות לתמרן. אינדיקטור בלתי תלוי ומעניין שניתן לבחון אותו בצורה אמפירית הוא תמונות לוויין של אורות לילה.

תמונות הלוויין המראות את עוצמת האורות החשמליים בלילה מהוות פרוקסי קרוב לפעילות כלכלית. הנדרסון, סטוריאגארד ווייל (2012), הצליחו לאושש זאת במחקרם, בהערכת גמישות שנתית בין עוצמת האור

בלילה לבין התמ"ג כשהראו שיש מתאם חזק מאוד בין צמיחה כלכלית לאורות הלילה, ככל שהכלכלה תגדל, יש צפייה לראות יותר אורות בלילה (למשל עם התרחבות הערים וכו'). במחקרם בחנו את אורות הלילה שנאספו על ידי לוויינים של חיל האוויר האמריקאי שמקיפים את כדור הארץ 14 פעמים ביום מאז שנות ה-70, אל מול שינויים שנתיים בפעילות הכלכלית של 188 מדינות בין השנים 1992-2008. דוגמה ברורה לעין היא תצוגת הלוויין הלילית של חצי האי הקוריאני. חלק גדול מדרום קוריאה, דמוקרטיה, מואר בבהירות. צפון קוריאה - שכלכלתה תחת הרודן קים ג'ונג און קטנה פי 60 מזו של שכנתה מדרום - היא ברובה שחורה, והגבול זוהר בבירור.

האם הנתונים בסין מדויקים?!

על מנת להעריך את איכות הנתונים הכלכליים הסיניים ניתן לבחון את ההבדל בין קצב הצמיחה של התמ"ג הריאלי שדווח על

**"יש סיבות רבות למה
ממשלות מציגות נתונים
לפי איך שרוצים שהנתונים
ייראו... לכן חשוב לנסות
לבדוק מאיפה התקבלו
הנתונים ומי אחראי על
פרסומם**

האוטוריטריים יותר, ישנה סטייה בטווח של כ-30% עד 35%. מה שזה אומר, למשל, הוא שאם שיעור הצמיחה האמיתי הוא 1%, המשטר האוטוריטרי ידווח על שיעור הצמיחה של 1.3%

לא רק משטרים דיקטטורים מעוותים את הנתונים הכלכליים שלהם, ניתן לראות גם דיווח שאיננו מהימן גם במדינות הנתמכות בעזרה חיצונית. נראה כי תוכניות סיוע חוץ משפיעות גם על נכונותה של מדינה להציג דיווחי תמ"ג שיועילו לה, רבות מהמדינות העניות בעולם מקבלות סיוע חוץ, אך ברגע שהן מגיעות לרמה מסוימת של הכנסה הם מאבדים את זכאותם לתוכנית.

אז יש סיבות רבות למה ממשלות מציגות נתונים לפי איך שרוצים שהנתונים ייראו ולא מבוססים במציאות ולכן חשוב שיהיו בנו הקוראים ולומדים נתונים מידה כלשהי של

ספק ולנסות לבדוק מאיפה התקבלו הנתונים ומי אחראי על פרסום הנתונים ואז נבין למה לפעמים הסטטיסטיקה אינה מדויקת.

Finansim פיננסים ניהול הון פרטי

ייעוץ השקעות מתקדם ללקוחות הבנקאות הפרטית

שרותי פמילי אופיס + ייעוץ השקעות מתקדם ללקוחות הבנקאות הפרטית והבנקאות הבינלאומית

לפרטים נוספים ו/או לקביעת פגישה אישית לא מחייבת:
07777-83000, www.nihulhon.co.il

* תהליך ייעוץ ההשקעות נעשה בהתאמת צרכים אישי ללקוח הן מהיבט התשואות והצפויים והסיכון המתאם לכל משקיע

נאמנות בישראל

מוסד הנאמנות הוא מוסד מקובל ולגיטימי במדינות רבות מזה מאות בשנים שהחל להתפתח עוד מתקופת מסעות הצלב. ניתן לציין קיומם של חמישה סוגים עיקריים של הנאמנות:

• **נאמנות בשיקול דעת של הנאמן (Discretionary Trust)** - נאמנות שבה יתכן מינוי של נהנה קבוע אחד או כמה נהנים אך צופים שבעתיד יצורפו נהנים נוספים לפי שיקול דעת הנאמן.

• **נאמנות עם נהנים מזהים שלכל נהנה זכות מסוימת קבועה (Fixed Interest Trust)**.

• **נאמנות שבה יש לנאמן שיקול דעת** אולם מוענקות סמכויות מסוימות לצד ג' (כמו הפרוטקטור - "מגן הנאמנות") על מנת שיוכל לפקח ולייעץ לנאמן על אופן ניהול הנאמנות, קביעת הנהנים של הנאמנות, חלוקות לנהנים ואופן ניהול נכסי הנאמנות.

• **נאמנות לצרכי צדקה (Charitable Trust)**.

• **נאמנות לטובת מטרה מסוימת (Purpose Trust)**, כמו למשל נאמנות המוקמת לצורך תכנון, בניית ושלחת חללית לירח.

• הנאמנויות שהוזכרו לעיל הן נאמנויות "בלתי הדירות" ולכן היוצר אינו יכול לבטל את הנאמנות לאחר שהוקמה.

• קיימת גם אפשרות של נאמנות הדירה אך נאמנות כזאת איננה מעניקה את היתרונות של נאמנות בלתי הדירה.

הנאמנות יכולה לשמש למגוון מטרות ולהלן נסקור את העיקריות שבהן

• דאגה לילדים בעלי מוגבלות, בין אם מדובר במוגבלות פיזית, מנטלית או שכלית, הורים לילדים בעלי צרכים מיוחדים נדרשים להתמודד עם קשיים. יצוין כי בנאמנות כזאת ניתן למנות בן משפחה קרוב כפרוטקטור הנאמנות. הלה פטור מהצורך היום יומי לטפל בענייני החסוי (בדרך כלל ימונה לחסוי אפוטרופוס) ויכול למלא תפקיד של יועץ לנאמן בכל הקשור לצרכיו של החסוי. הפרוטקטור אף יכול לקבל סמכויות וטו שונות בעניינים מהותיים כגון סוג המוסד בו ישהה החסוי.

• דאגה לבני משפחה שקיים חשש כי לא ישמרו על ההון שהופקד בידיהם (מהמר כפייתי, נתון להשפעה עקב לחצים נפשיים, צורך

הנאמנות (Trust) היא מושג משפטי. הכוונה היא למרקם של יחסים משפטיים לפיהם הלקוח אשר הינו מייסד הנאמנות (Settlor) מעביר בעלות בנכסים לידי נאמן (Trustee) ומעניק לנאמן (או למספר נאמנים) זכויות לפעול בנאמנות על פי כתב נאמנות והחוק. בשונה מהמצב בשליחות פטירתו של הלקוח או של נהנה איננה מסיימת את הקשר המשפטי והנאמנות תמשיך לפעול

ללא צורך בעריכת פרוצדורה של ירושה.

לפיכך מבנה משפטי של הנאמנות איננו "שליחות". דהיינו, הנאמן איננו מחזיק בנכסים עבור הלקוח המקורי ("השולח") אלא עבור "נהנה" (beneficiary) או מספר "נהנים" הנבחרים על ידי מייסד הנאמנות. עם זאת, אין כל מניעה שהלקוח, מייסד הנאמנות, יהיה אחד הנהנים וניתן גם למנות נהנים שיצורפו לנאמנות בעתיד.

המיוחד במבנה המשפטי של הנאמנות הוא שניתן לשנות את הנהנים במהלך חיי הנאמנות (בטכניקה משפטית מסוימת) ומייסד הנאמנות יכול גם לקבוע מראש מי יחליף נהנה שהלך לעולמו. כאמור, שינוי זה איננו כרוך בפרוצדורה משפטית של צו ירושה או צו קיום צוואה. ראוי לציין כי הסדר כזה אינו ישים במקרה של יחסי שליחות.

ברוב מדינות העולם אין הנאמנות מוכרת כאישיות משפטית היכולה להחזיק, לרכוש ולמכור נכסים, למרות שבמדינות מסוימות, כמו ארה"ב וישראל, שלטונות המס מוכנים להכיר בנאמנות כנישום, ולהתייחס אליה כגוף נפרד מהנהנים שלטובתם היא פועלת, ובמרבית המקרים, אם נרכשים או מוחזקים נכסים, הם יירשמו על שם הנאמן. כדי לפתור ולייעל את בעיית החזקת הנכסים נוהגים הנאמנים להקים חברה שכל מניותיה מוחזקות בידי הנאמנים עבור הנאמנות (בישראל חברה מסוג זה נקראת "חברה להחזקת נכסי נאמנות").

חברה זו מנוהלת על ידי הנאמנים (ישרות או באמצעות מנהלים ממונים) והיא הופכת ל"חברת החזקות" של נכסי הנאמנות. חברה מסוג זה קיימת במקומות שונים בעולם והיא אף נחשבת בחוקי המס של ישראל כחברה "שקופה" (לנאמן) לצרכי מס דהיינו הנאמן הוא הנישום האחראי להגשת דוחי מס של הנאמנות והחברה איננה נחשבת ל"נישום".

סמים וכו')

• פתרון חילופי להסכמי ממון בין בני זוג (לפני נישואין) במיוחד כאשר אחד מבני הזוג קיבל או מחזיק בנכסים שירש או קיבל במתנה לפני הנישואין.

• ארגון ניהול עסק משפחתי והעברה בין-דורית של הבעלות והשליטה בעסק.

• העברה בין דורית של נכסי המשפחה.

העברת רכוש לנאמנות ומתן הנחיות לגבי היקף הכספים שיקבל כל הנהגה בכל דור יכולה להבטיח מחד אורח חיים מכובד לנהנים השייכים לדור השני אך גם שימור של קרן מספיקה על מנת להבטיח אורח חיים רצוי לדורות הבאים.

• הגנה על רכוש מפני נושים

נאמנות יכולה לסייע בהגנה על רכוש מפני תביעות. נושא זה מפותח מאד בארה"ב ובאירופה ויכול לסייע גם בישראל. עם זאת כדי שהנאמנות תוכל להדוף ניסיונות של הנושים להניח ידם על הכספים שהועברו אליה קיימת דרישה שהנאמנות תוקם בתום לב ולפני קרות האירוע בגינו נוצרה עילת התביעה.

• הכנה לקראת פרישה וגיל הזהב

"אין אדם יודע את יום פקודתו ואין אדם יודע מידת ימיו ואריכות שנותיו" אומר פתגם יודעי דבר. אדם יכול עוד להיותו במלוא כושרו להקים נאמנות שתדאג לרווחתו בתקופה לאחר פרישתו עם בטחון שנכסיו יישמרו למשך ימי חייו גם כאשר מצב בריאותו מתדרדר ונמנע ממנו לנהל בייעילות את נכסיו. בכך הוא מסיר את הנטל מבני משפחתו ומוודא כי כספו יישמר וישמש על מנת לדאוג לרווחתו לפי צרכיו והוראותיו גם במצב של אבדן כשרות משפטית.

• התמודדות עם דיני ירושה - במדינות שונות קיימים דיני ירושה שונים

במדינות בהן שיטת המשפט היא קונטיננטלית, לא ניתן לנשל צאצאים כליל מהירושה. נאמנות יכולה לשמש על מנת להסדיר את נושא הירושה בדרך הרצויה למוריש ובני משפחתו.

החזקת נכסים מחוץ לישראל יוצרת קושי בהורשת נכסים במדינה זרה. עשיית צוואה בישראל מתייחסת להסדר ירושה של נכסי המנוח בישראל. במקרה ולעזבונו יש נכסים מחוץ לישראל, גם אם הצוואה תאושר בבית משפט ישראלי ברוב ארצות בעולם לא יכירו בצו ירושה ישראלי ויהיה צורך לעבור הליכי ירושה במקום בו נמצא הנכס בחו"ל.

• נאמנויות למטרות צדקה

נאמנות יכולה לשמש למטרות צדקה ונאמנויות צדקה מקובלות באזורים שונים בעולם המערבי. בנוסף לשימוש בנאמנות ככלי משפטי לניהול נכסים לטובת נזקקים או מטרות צדקה, פקודת מס הכנסה נותנת לנאמנויות צדקה הטבות מס מפליגות.

הדרכים להקמת נאמנות בישראל על פי חוק הנאמנות:

סעיף 2 של חוק הנאמנות תשכ"ט 1979 קובע כי "נאמנות נוצרת על פי חוק, על פי חוזה עם נאמן או על פי כתב הקדש".

• נאמנות על פי חוק - מדובר בכל מערכת יחסים הכוללת מטבעה יחסי נאמנות אשר נוצרת ומוסדרת בחוק, קרי - ישנו גורם אשר מופקדים בידי נכסים ועליו להחזיק ולפעול בהם בהתאם בנאמנות

על פי החוק, כגון מנהל עיזבון, ומפרק חברה.

• נאמנות על פי חוזה - מדובר בכל מערכת יחסים שהיא כוללת יחסי נאמנות מטבעה אשר נוצרת ומוסדרת במסגרת חוזה בין צדדים לחוזה. נאמנות מסוג זה יכולה להיווצר בכתב וגם בהתנהגות, אך יחד עם זאת, היא עלולה לעורר קשיים כאשר יש צורך להסדיר העברת רכוש עקב פטירה של אחד הצדדים לחוזה בשל התנגשות עם דיני הירושה.

• נאמנות על פי כתב הקדש "נאמנות פרטית" - מדובר בנאמנות שמטרתה הינה הקדשת נכסים לטובת הנהגה/נהנים או למטרה מסוימת, שהקמתה מצריכה פרוצדורה ספציפית המפורטת בסעיף 17 לחוק הנאמנות, והיא מהווה למעשה פעולה משפטית עצמאית של היוצר. בהתאם לחוק, תחילתו של הקדש היא עם העברת השליטה בנכסי הקדש לידי הנאמן. למרות זאת, כיום אין חובת רישום לגבי הקדש פרטי.

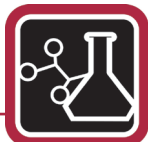
• נאמנות ציבורית על פי כתב הקדש - כל נאמנות שאחת ממטרותיה העיקריות היא מטרה ציבורית נחשבת אף היא כהקדש - "הקדש ציבורי", כאשר הקדשים ציבוריים, בשונה מהקדשים פרטיים, חייבים ברישום אצל רשם ההקדשות.

נאמנות על פי צוואה - זאת היא החלופה הקרובה ביותר לנאמנות המוקמת במשך ימי חייו של היוצר. ההבדל החשוב הוא שיש צורך לעשות צוואה אשר תכלול בתוכה את התוכן והכללים שיחולו על הנאמנות. לצוואה יצורף כתב הנאמנות. הנאמנות תקבל תוקף משפטי רק לאחר אישור הצוואה על ידי בית המשפט. ראוי לציין כי יש להתחשב בפרוצדורה של אישור הצוואה וקיימת אפשרות שיורשים אחרים יתערבו בהליך המשפטי במטרה לפסול את הצוואה מסיבות הקבועות בחוק הירושה מה שעלול לגרום להליכים ממושכים ודחיית הקמת הנאמנות.

סיכום

הנאמנות היא כלי משפטי חשוב ויעיל להשגת מטרות רבות, ביניהן: לדאוג ליוצר ולבני משפחה בעת חיי היוצר ולאחר פטירתו, להגנה על נכסי המשפחה, לניהול הון משפחתי, להעברה בין דורית של נכסים מדור לדור, ובמיוחד העברת נכסי עסק משפחתי ולתכנון וביצוע תרומה לטובת הקהילה.

ד"ר אלון קפלן, עו"ד, חבר STEP סטפ, אגודת הנאמנים הבינלאומית, וחבר האקדמיה הבינלאומית לנאמנויות והון משפחתי. אלון חבר בלשכת עורכי הדין בישראל מ-1970 - בניו יורק מ-1990 ופעל כעורך דין בפרנקפורט משנת 2010 עד שנת 2022. בין מייסדי STEP ישראל, שימש כיו"ר הסניף בישראל וכיום מכהן כנשיא הארגון בישראל. הרצה בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת תל אביב בלימודי תואר שני ומתאם קורס הדיפלומה של STEP בישראל. אלון שימש כיועץ לוועדה למיסוי נאמנויות של רשות המיסים, עורך ספרים בנושאי נאמנות ופרסם מאמרים רבים בתחום הנאמנות והטיפול בהן המשפחתי בכתבי עת מובילים בעולם. אלון חבר במועצת הנאמנים של ארגון IMPACT המעניק מלגות לימוד לחיילים משוחררים יוצאי יחידות קרביות וחבר והמועצה הבינלאומית של מכון וייצמן.

מדור טכנולוגיה ומדע

ד"ר רועי לוי - בית הספר לכלכלה בפקולטה למדעי החברה ע"ש גרשון גורדון

אוניברסיטת תל אביב
TEL AVIV UNIVERSITY

מה חוו הסטודנטים הראשונים שנחשפו לפייסבוק?

לראשונה, הוכח קשר מובהק בין הופעת פייסבוק לפגיעה משמעותית בבריאות הנפשית של סטודנטים בארה"ב

נסיבתי ולא ניתן לקבוע בבירור השימוש ברשתות החברתיות הוא אכן הגורם לבעיות הנפשיות. במחקר הנוכחי אנחנו נקטנו בשיטת מחקר ייחודית שאפשרה לנו לבסס טענה זו, מסביר ד"ר רועי לוי.

לצורך המחקר, חזרו כאמור החוקרים לשנת לידתה של רשת פייסבוק, 2004, באוניברסיטת הרווארד בארה"ב. החוקרים מסבירים שבעת השקתה הייתה פייסבוק פתוחה אך ורק לסטודנטים באוניברסיטת הרווארד, כלומר בעלי כתובת אימייל של הרווארד. הרשת זכתה להצלחה מסחררת ובמהרה היא התרחבה לאוניברסיטאות נוספות בארה"ב ומחוצה לה, עד שבספטמבר 2006 היא נפתחה לכולם.

שיטת המחקר הייחודית ניצלה את השנתיים וחצי בהן התפשטה פייסבוק בהדרגה, כדי להשוות בין המצב הנפשי של סטודנטים שנחשפו אליה לזה של אלה שלא. לדברי החוקרים, מצב זה אפשר תנאי מחקר הדומים לניסוי טבעי, שאינו אפשרי כיום, כאשר מיליארי בני אדם משתמשים במספר רב של רשתות חברתיות. שיטת המחקר מיזגה מידע משני בסיסי נתונים: נתוני ההתפשטות של פייסבוק באוניברסיטאות בארה"ב שאספו החוקרים, לצד סקר בריאותי בשם National College Health Assessment, שנערך מעת לעת במכללות בארה"ב ומשקף את מצב הבריאות בכל מכללה בזמן אמת. התמקדנו באותן שאלות בסקר הנוגעות לבריאותם הנפשית של המשיבים. כך קיבלנו מדגם גדול בעל משמעות סטטיסטית. המדגם אפשר לנו לאתר שינויים בבריאות הנפשית לאחר חדירתה של רשת פייסבוק, לא ברמת הפרט אלא ברמת המכללה. כך, בנוסף להשפעה הישירה של הרשת החברתית על משתמשיה, יכולנו לבחון גם השפעה עקיפה על מי שלא השתמש בה באופן אישי, אך חי בסביבה שבה הרשת נוכחת, מסביר ד"ר לוי.

הופעת הבמה החברתית לתופעת ה'נהנים יותר' החוקרים בנו מדד שהסתמך על כ-15 שאלות בסקר שנמצאו רלוונטיות, בהן התייחסו הנשאלים למצבם הנפשי בשנה האחרונה.

בשנים האחרונות לא מעט אצבעות מאשימות מופנות כלפי הרשת החברתית הראשונה, שאוטוטו מציינת 20 שנות פעילות, עם מיליוני חברות וחברים בכל העולם. טענות על כך שהיא מדרדרת את תרבות השיח, שהיא מאפשרת הפצת ידיעות כוזבות, שהיא מציגה מציאות שאינה קיימת ושהיא אפילו אחראית על התגברות דיכאון בקרב הגולשות והגולשים שלה הן רק חלק קטן מההאשמות, שהתעוררו בשנים האחרונות. מחקר בינלאומי בהובלת חוקרים מהאוניברסיטאות תל אביב, MIT האמריקנית ובוקוני שבאיטליה, העלה ממצאים חדשים באשר להשפעתה השלילית של הרשת החברתית פייסבוק על רווחתם הנפשית של הסטודנטים באוניברסיטאות בארה"ב, כבר בשנותיה הראשונות. המחקר בחן את השנתיים וחצי הראשונות (2004 - 2006) שבהן פעלה הרשת החברתית הדומיננטית בעיקר במוסדות אקדמיים, כאשר עוד ניתן היה להשוות בין משתמשי הרשת לאלה שעדיין אין להם גישה אליה, וכך לזהות השפעה מובהקת של הרשת החברתית. הממצאים מצביעים על הבדלים דרמטיים, שלפיהם הגישה לפייסבוק הגדילה ב-7% את מספר הסטודנטים שדיווחו על דיכאון שהקשה על תפקודם ו-20% את מספר הסטודנטים שדיווחו על חרדה.

רק נולדה וכבר עשתה צרות

המחקר נערך בהובלת החוקרים ד"ר רועי לוי מבית הספר לכלכלה בפקולטה למדעי החברה ע"ש גרשון גורדון, פרופ' אלכסיי מקארין (Alexey Makarin) מאוניברסיטת MIT בארה"ב ופרופ' לוקה ברגיירי (Luca Braghieri) מאוניברסיטת בוקוני (Bocconi) באיטליה. המחקר פורסם בכתב העת היוקרתי American Economic Review, כתבי העת הבינלאומיים החשובים בתחום הכלכלה, ואף זכה בפרס יוקרתי בכנס Econometric Society European Meeting (ESEM) 2022.

"אמנם לאורך השנים מחקרים רבים מצאו מתאם בין שימוש ברשתות לבין תסמינים נפשיים שונים, אך במרבית המקרים הקשר הוא

לפרשנות. אנחנו סבורים שגם אז, כמו היום, אנשים השתמשו ברשת החברתית כדי להשוות את עצמם למשתמשים אחרים, ולכן הנפגעים העיקריים היו אלה שמלכתחילה היו במצב רגיש להשוואות מעין אלה. כדי לבחון זאת הסתמכנו על נתונים נוספים מסקר הבריאות הכללי, מהם עלתה, לדוגמה, פגיעות גבוהה יחסית של סטודנטים שהתגוררו מחוץ לקמפוס ולכן לא לקחו חלק במעגל החברתי של המכללה, ושל סטודנטים שהיה להם חוב בכרטיסי האשראי, ונחשפו ברשת לחבריהם האמידים יותר לכאורה.

”כמו כן מצאנו כי, למרות שצריכת האלכוהול בקרב הסטודנטים לא השתנתה משמעותית, לאחר הגעת פייסבוק יותר סטודנטים האמינו שחבריהם שותים יותר אלכוהול, כלומר 'נהנים מהחיים' יותר מהם. כידוע, גם היום, כשכולנו מכירים היטב את הרשתות החברתיות, הן מייצרות קנאה, והמשתמשים מתקשים לתפוס שהן אינן משקפות בהכרח את המציאות כפי שהיא. לא כל שכן לפני 16-18 שנה, כשהתופעה עוד הייתה חדשה לחלוטין, מסכם ד"ר לוי.

הם מצאו ירידה מובהקת סטטיסטית בבריאות הנפשית אחרי הגעתה של פייסבוק לקמפוס, בעיקר בכל הנוגע למצבי דיכאון וחרדה. בין הממצאים: הגישה לפייסבוק הגדילה ב-7% את מספר הסטודנטים שסבלו מדיכאון שהקשה על תפקודם לפחות פעם אחת בשנה שקדמה לסקר, ואת מספר הסובלים מהפרעת חרדה בכ-20%. אחוז הסטודנטים שעל פי התשובות לסקר צפויים לסבול מדיכאון קליני עלה מ-25% ל-27%; ושיעור הסטודנטים שציינו שלימודיהם נפגעו כתוצאה מדיכאון ו/או חרדה עלה מ-13% ל-16%. ועוד: עוצמת השפעתה הנפשית של פייסבוק הגיעה לכרבע מזו של אובדן עבודה, ולכ-85% מהפער בין המצבי הנפשי של סטודנטים עם חוב כלכלי לזה של סטודנטים בלי חוב, כאשר אובדן עבודה וחוב הינם שני גורמים הידועים כבעלי השפעה חזקה על הבריאות הנפשית.

”במחקר זה בדקנו את השפעת פייסבוק בתחילת דרכה על בריאותם הנפשית של סטודנטים שנחשפו אליה ישירות או בעקיפין, וזיהינו השפעה שלילית בעלת מובהקות סטטיסטית. הסיבה לכך נתונה

למי קראת שיילוק? הרומן בין יהודים וכסף בראי האנטישמיות

הייתה אצבע בעין של הכנסייה. הרעיון היהודי של תורה נצחית שניתנה לעם ישראל בהר סיני באופן פרטיקולרי, סתר את הרעיון הנוצרי של דת אוניברסלית.

אשר על כן, הכנסייה נזקקה להשחיר את היהדות בכל מחיר. הסגרת ישו תמורת בצע כסף הייתה הברקה שיווקית מושלמת לרצח אופי יהודי. המעשה שהפך לסמל לבוגדנות ורדיפת בצע, הלך וצבר תאוצה עד ימי הביניים. בעידן ההוא, הנוצרי הפשוט והאנאלפבית הכיר את הסיפורים רק מתמונות. הוא לא היה מודע לעובדה שישו היה יהודי. מנגד ידע שיהודה איש קריות היה כזה, גם בגלל שמו וגם בגלל שצויר כמו יהודים בני זמנם - עם שקיק כסף ביד. כן, האמירה הלעושה של מקלוהן שהמדיום הוא המסר, הייתה רלוונטית גם בימים ההם.

בכל מקרה, בימי הביניים דימוי היהודי העשיר הגיע קודם כל מהדת וטופח בידי הכנסייה. האיורים, הפסלים והפרסקאות שעייטרו את הקתדרלות הגדולות באירופה, הציגו דימויים של יהודים כעלוקות מוצצות דם. אחד הדימויים הפופולאריים היה המוטיב הוויזואלי "חזירת יהודים" שהופיע בפסלים בהן נראו יהודים בתנוחות אינטימיות יונקים מעטיני חזיר - מעלי החיים הטמאים ביותר ביהדות.

"חזירת יהודים" בקתדרלה של רגנסבורג

אולם גם המסד הכנסייתי הבין שלא די בפסלים כדי להפיץ את הסטריאוטיפ וכי רצוי לתרגם את ההסתה לנורמות משפטיות.

חובב החרמות רוג'ר ווטרס הרתיח את הליגה היהודית נגד השמצה כשבאחת מהופעותיו הקרין ווידאו בו נראו מטוסים ממטירים פצצות בצורת מגני דוד מחוברים לדולרים. הטענה הייתה שווטרס "השתמש בסטריאוטיפ אנטישמי עתיק ומכוער".

אז מכוער הוא ודאי, אבל עד כמה עתיק? האמת היא שכמו רוב הסטריאוטיפים האנטישמיים נגד היהודים, גם החיבור בין יהודים וכסף נולד בסעודה המפורסמת הזו, שהתרחשה בערב פסח במלון דז'קס בעיבורי ירושלים, לפני 1991 שנה.

כזכור הסעודה, שזכתה לכינוי בעל הניחוח המורבידי "הסעודה האחרונה", נקטעה בידי חיילים רומאים, אותם ליווה אדם בשם יהודה איש קריות, ממקורבי ישו הנוצרי. על פי הברית החדשה, יהודה איש קריות ניגש ונישק את ישו כדי שהחיילים הרומאים יוכלו לזהות מי מבין כל הנוכחים הוא הבוגד.

סיפור הסגרתו של ישו לרומאים בידי יהודה איש קריות תדלק במשך מאות ואלפי שנים את שנאת היהודים. אחת הסיבות לכך נעוצה בעובדה שלפי הסיפור יהודה בגד בישו תמורת 30 שקל - הרבה כסף בימים ההם.

הכל התחיל כאן. הסעודה האחרונה

בנקודה זו רצוי לדבר על ההקשר ההיסטורי: אנחנו נמצאים במאות הראשונות לספירה. הנצרות הולכת ומתפשטת בעולם הקדום, עד שבשנת 380 לספירה היא הופכת לדת הרשמית של האימפריה הרומית. הימצאותה של היהדות במרחב הנוצרי-רומי

שייקספיר באנגליה במאה ה-16, שלוש מאות שנה אחרי שגורשו ממנה כל היהודים. במוקד המחזה עמד שיילוק, מלווה בריבית יהודי שהלווה סכום כסף גדול לסוחר נוצרי בשם אנטוניו. שיילוק הגדיל לעשות ודרש בחוזה ערבות - אם אנטוניו לא יחזיר את החוב, הוא יסיר חתיכת בשר מגופו. כשהאנייה של אנטוניו טבעה במצולות ועמה הסחורה, תבע שיילוק את אנטוניו פעמיים בבית משפט. שיילוק, שדמותו במחזה הייתה בהתאם לדימוי של היהודי - פנים מכוערות עם אף בעל עודף מוקצן של סנטימטרים - לא הסתפק בגביית החוב ודרש בנוסף לממש את החוזה, ולחתוך באופן אישי את ליטרת הבשר מגופו של אנטוניו.

ג'ון גילגוד בתפקיד שיילוק, "הסוחר מונציה", 1938

המחזה של הגאון האנגלי נתן תוקף לתפיסה הרווחת בקרב הנוצרי הפשוט שאם אתה יהודי, אתה בהכרח חמדן, ציני וחסר רחמים. השפעתו על התרבות הפופולארית הייתה כה עוצמתית, שגם 400 שנה אחרי שהוצג השתמשה בו התעמולה הנאצית, כשהעלתה עשרות עיבודים למחזה בגרמניה בשנות ה-30 של המאה הקודמת.

הסבר נוסף לחיבור בין יהודים וכסף בימי הביניים מספקים החוקרים מרסיתלה בוטיצ'ילי וצבי אקשטיין בספרם "מיעוט נבחר: כיצד חידדה ההשכלה את ההיסטוריה היהודית": לטענת שני החוקרים, לאחר חורבן בית שני וההתפזרות בגלות, היהודים

עד מהרה נשלחו צוויים, נכתבו בולות וחוקקו חוקים, והיהודים מצאו את עצמם "נדחפים" לעיסוק בכסף, לא תמיד מרצונם החופשי. הם הודרו מהגילדות המקצועיות, נאסר עליהם ללמוד באוניברסיטאות ובנוסף נשללה מהם הזכות להיות בעלי אדמות. במצב עניינים זה וכשהם עם הגב לקיר נותר להם להתפרנס ממסחר, רוכלות וכן, גם מהלוואה בריבית.

אבל גם כאן, כחובבי שבירת מיתוסים, מחובתנו לדייק. הלוואה בריבית לא הפכה את היהודים לעשירים. מי שגזר את הקופון ואת הכסף הגדול היו האצילים שהחוק הנוצרי אסר עליהם להלוות בריבית. מה עשו אותם אצילים? השתמשו ביהודים כמתווכים וכגובים. בסטאטוס החדש נאלצו היהודים לבוא בקשר ישיר עם החייבים ומטבע הדברים, הלוויים - ברובם איכרים ואריסים עניים - פיתחו שנאה עזה כלפי מי שבא איתם במגע יום יומי. המכניקה והפרקטיקה ידועים עד היום - הרי על מי אנחנו מוציאים את הזעם כשאנחנו מקבלים דו"ח חנייה, על הפקח הפשוט שרשם אותו או על ראש העיר?

יהודים מלווים בריבית בימי הביניים

דם סמין מכסף

יצירת האמנות המפורסמת ביותר על המלווה בריבית היהודי וודף הבצע מקורה במחזה "הסוחר מונציה", שכתב וויליאם

כשהקים את הבנק הלאומי האוסטרי. החרו החזיקו אחרי הרוטשילדים, הברון ישראל הירש מגרמניה שהיה ממקימי רשת מסילות הברזל האוסטרו-הונגרית ומשפחת פוליאקוב שסללה מסילות ברוסיה. אליהם הצטרפו משפחת ברודצקי ששלטה בשוק הסוכר ברוסיה ומשפחת ויסוצקי שהקימה את מפעל התה הענק שקיים עד היום בישראל. ואפרופו ברודצקי וויסוצקי, הבדיחה ברוסיה בזמנו הייתה ששני יהודים שולטים בכל כוס תה שאתה שותה. ריכוז ההון בידי קבוצה קטנה של יהודים עורר זעם ציבורי בדיוק כפי שהוא מעורר היום. מצד שמאל, הסוציאליסטים ביקרו את היהודים שהם קפיטליסטים חמדנים ומצד ימין צצו הטענות המוכרות של אנטישמיות וגזענות.

נתן מאיר רוטשילד. מימן את מלחמות אנגליה נגד נפוליאון

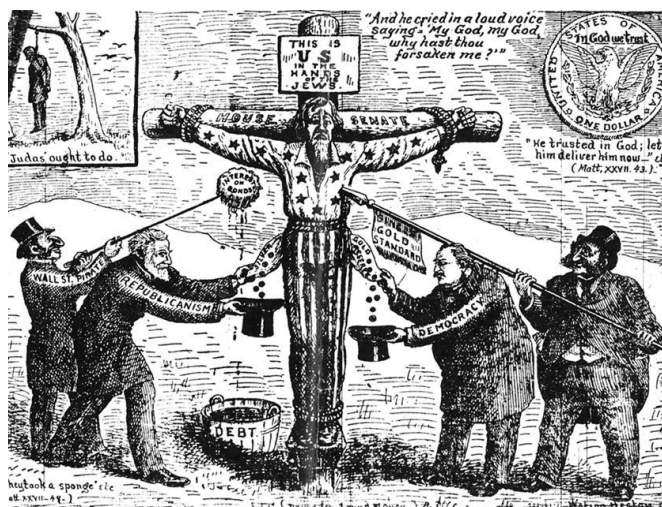
החלום האמריקאי-יהודי

כשמיליוני יהודים מתחום המושב היגרו ממזרח אירופה לעבר העולם החדש באמריקה בסוף המאה ה-19, הם לא הפקידו באליס איילנד את המסורת המושרשת של עיסוק בכסף. במרוצת השנים איישו היהודים את מרבית עמדות המפתח בעולם הכספים של ניו יורק ובבורסה בוול סטריט. שמות כמו ליהמן ברדרס, סלומון ברדרס וגולדמן זאקס הם הבולטים ביותר, אבל היו עוד רבים. מאז 1987 כל ראשי הבנק הפדרלי האמריקאי הם יהודים, כמו גם ארבעה מתוך שמונה שרי אוצר, ושלושה מתוך שניים עשר ראשי הבנק העולמי.

מחקר של מכון Pew Forum מ-2008 מצא שהיהודים הם הקבוצה הדתית והאתנית העשירה ביותר בארצות הברית: ל-46% מהיהודים יש הכנסה של יותר מ-100 אלף דולר לשנה, לעומת 19% מכלל האמריקנים. אם תוסיפו לכך את העובדה שיותר מ-100 מ-400 המיליארדרים ברשימת עשירי תבל הם יהודים, תבינו את הלוגיקה המעוותת ומלאת השנאה שמאחורי מסמכים אנטישמיים כמו "הפרוטוקולים של זקני ציון" ולהבדיל - מופע הווידאו של רוג'ר ווטס. הרי כל מה שגזען ממוצע צריך הוא משענת קנה להישען עליה, רצוצה יותר או פחות.

היו תלויים ברשת אינטלקטואלית מסועפת של ספרות עיונית כדי לשמר את יהדותם. פועל יוצא מכך היה שימת דגש מיוחדת על לימוד ואוריינות, עובדה שהפכה את היהודים למשכילים יותר, וכתוצאה מכך גם למצליחים יותר.

למרות זאת רוב החוקרים מסכימים שמרבית היהודים בימי הביניים חיו בעוני. מה שהבדיל בינם לבין הגויים היה רשת של מוסדות יעילים לעזרה הדדית, או כפי שקוראים לזה היום - "מדיניות חברתית". היהודים העשירים תרמו כסף והקהילה סיפקה ביקור חולים, הכנסת כלה לזוגות צעירים וגמילות חסדים לעניים.

קריקטורה פוליטית אנטישמית, ארה"ב, 1896

לא כוס התה שלהם

ההערכה היא שבמאה ה-18 כשלושה רבעים מהיהודים באירופה עסקו בפרנסות בעלות זיקה לכסף (הלוואות, מסחר, בנקאות רחוב ועוד). עם זאת, לטענת החוקרים החיבור בין יהודים לכסף התחזק עוד יותר בעידן העת החדשה בזכות המהפכה התעשייתית של המאה ה-19 ששימשה הזדמנות לחלק (קטן) מהיהודים להתעשר ולאחדים מהם - להפוך למיליונרים. הסיבה לכם נעוצה במסורת של יזמות ורשת מסועפת של קשרים בין קהילתיים, אשר הולידה אוליגרכיה יהודית שהשתלטה על ענפים שלמים.

הדוגמא המפורסמת ביותר - ולאנטישמיות שהתעוררה סביבה הייתה משפחת רוטשילד. האבטיפוס והאב המייסד היה מאיר אנשל רוטשילד, חלפן מטבעות בגרמניה של המאה ה-18 ויועצו האישי של הנסיך וילהלם מהסה-קאסל. אנשל רוטשילד פתח בנק פרטי שהפך לאימפריה עם שלוחות בכל אירופה שנוהלו בידי בניו. הרוטשילדים היו מעורבים בסלילת מסילות רכבת, בכריית תעלת סואץ, בעסקי יין, בהקמת תעשיית הקולנוע ועוד. עוצמתם הפיננסית הולידה מצבים אבסורדיים, למשל כשבן אחד, נתן מאיר רוטשילד, מימן את מלחמותיה של אנגליה נגד נפוליאון ובן אחר, שלמה מאיר, מימן את שיקום אוסטריה מאותן מלחמות

גלריה

פרספקטיבה אחרת: האמן עפר אלבק

אוצרת: דר׳ה קאופמן

עפר אלבק מציג בתערוכת היחיד שלו ציורי שמן על בד מהשנים האחרונות. אלבק שעסק שנים רבות בתחום הטכנולוגיה, חזר לפני כשמונה שנים לעסוק בציור. על אף שבילדותו היה הציור תחום שאהב, אלבק נטש אותו בשל עיוורון צבעים מולד. חרף הזמן הקצר שחלף מאז נטל שוב את המכחולים, ניכרת בציוריו שפה ייחודית המתאפיינת בפרספקטיבות משתנות, והן אלו שהעניקו לתערוכת הביכורים את שמה.

של הצייר, לצד העיסוק שלו בערכים הטהורים של מדיום הציור כמו צבע, קומפוזיציה, אור וצל. אלבק מצליח להקים לחיים פנורמות בטכניקה שמתחילה עם רישום מהיר והנחת צבעי הבסיס, ממשיך עם משיכות מכחול המחברות בין כתמי הצבע העיקריים, ולבסוף משלים את הפרטים. בדומה למורהו, האמן אלי שמיר, גם אלבק רושם את המרחבים הנגלים לו על הקנבס בעת מפגש ישיר עם הטבע. בשונה ממנו, אלבק עושה זאת תוך שהוא מנסה ליישב בין דחפים סותרים: מחד הרצון

למנע העבודות המוצגות בתערוכה נע מפיגורטיבי לסמי-פיגורטיבי. על אף שהציורים מתמקדים בנושאים קלאסיים של האמנות (נופים, דיוקנאות, עירום וטבע דומם), מקומו של הנוף הישראלי מהווה חלק נכבד ועיקרי מגוף העבודות של האמן. עבור אלבק שנולד בחיפה וחי בתל אביב כל שנותיו, הנוף המקומי הוא חלק מזהותו הטבעית, ואין בעבודותיו התנצלות, פתיחות או קריאה אלגורית.

לקונקרטיבות, ומאיך סכמטיות והפשטה. ראוייה לציון העובדה כי בין אם נקודת המבט הנבחרת כמושא הציור רחבה או צרה, דמויות אנושיות נעדרות כליל מהדימויים. במקומן ניתן לאתר נוכחות מרומזת של האדם ואת טביעת ידו על הסביבה. במרחב הציורי הנגלה אל הצופה, יש למשל חורשת עצים גדושה ביפעה ובה דרך עפר מתעקלת אל שחור היער, שדות פתוחים הנקטעים על ידי טור בתים, קבוצת גזעים מסועפים המעבירים מתח וקדרות, כביש אספלט הטובל בערפל הבוקר - הטבע והתרבות נוכחים בציוריו של אלבק באופן הרמוני ואינטימי המתחבר יחד לכדי מציאות מלוכדת.

בעוד שאצל אמנים אחרים הפכו הנוף או אחדים ממרכיביו (למשל, הברוש או הצבר) לסמל או לסימן, אצל אלבק לא קיימת תהייה בדבר שייכותו למקום. הציורים בתערוכה אינם שואפים לדייק ריאליסטי, והם מבטאים משהו מעולמו הפנימי

www.Oferalbeck.Com

עץ בעמק, 2018, שמן על בד, 40x30 ס"מ

גלריה

תל אביב בערב שמן על בד 40 * 50

אסם #2, 2018, שמן על בד, 40x50 ס"מ

אסם #1, 2018, שמן על בד, 19x30 ס"מ

נחל גלילי 40*30

גאסר א זרקה, שמן על בד 70 * 50

רמות מנשה #1, 2019, שמן על בד, 40x30 ס"מ

אשה עם של, 2018, שמן על בד, 40x30 ס"מ

נוף כנרת 2019, שמן על בד, 40x30 ס"מ

שדה בערב, 2018, שמן על בד, 40x30 ס"מ

OUR PERSONAL FINANCIAL ADVICE
BEGINS WITH ONE QUESTION:

WHAT
MATTERS
TO YOU?

juliusbaer.com

Julius Baer Financial Services (Israel) Ltd.
46 Rothschild Blvd., Tel Aviv, T +972 (0)3603 9111

The Tel Aviv Representative Office of Bank Julius Baer & Co. Ltd. is supervised by the Swiss regulator and is not subject to the supervision of the Supervisor of Banks at the Bank of Israel. Julius Baer Financial Services (Israel) Ltd. is licensed by the Israel Securities Authority and provides its clients with investment marketing and portfolio management services in Israel and overseas.

Julius Bär
YOUR WEALTH MANAGER

סיבוב מוצא

מוצא הרכב משמש כיום פחות כפקטור מרכזי, בתהליך קבלת ההחלטות של הצרכן. הנה למה.

ברוב המקרים, אחריות רחבה מאד ומרגיעה, במיוחד על כל המערכת החשמלית ועל הסוללה היקרה. לצד השיקולים הפרקטיים נוספו שיקולים פוליטיים ומסר סביבתי. עד כמה אני שומר על הסביבה, מה אני משדר החוצה, ועד כמה אני נתפס בעיני הסביבה שלי כחדשן (early adapter).

האבולוציה בתפיסות שלנו לגבי מוצא הרכב, כמבשר על כדאיות רכישתו.

צרכני רכב מאז ומתמיד נתנו שיפוט ראשוני לגבי רכב מסוים בעיקר לפי מוצאו, ובמידה מסוימת, גם לפי המדינה בה יוצר; רוכשי טויוטה שרכשו לאורך שנים כלי רכב שיוצרו ביפן, פתאום התמודדו עם קורולה שנולדה במפעל שבטורקיה. פולקסוואגן פולו שסימלה את האיכות הגרמנית יוצרה לפתע בספרד. רציתם וולוו שבדית? יתכן וארץ הולדתה היא בלגיה דווקא. יש אין ספור דוגמאות למותגים גרמניים שחלק מדגמיהם יוצרו בארה"ב. ייצור של חלק מרכבי טסלה, למשל, חברה שאולי מייצגת יותר מכל רכב שצועק "סיליקון וואלי" שבקליפורניה, רק שהוא עושה זאת בסניט מדוברת, ארץ ייצורם של חלק מהרכבים של המותג בפועל. מעבר לכך, קיימת התפיסה הבסיסית והדעה שהיא מביאה איתה, רק בהסתמך על המוצא המקורי של הרכב. ההיסטוריה מגלה שצרכנים שינו תפיסות מקצה לקצה, לגבי רכבים וארץ מוצאם.

ענף הרכב עובר את המהפכה הגדולה ביותר שידע, מאז החלו להימכר מכוניות בעולם, לפני כ-130 שנים. בעידן הנוכחי, לא רק שמכוניות הופכות סמי אוטונומיות, ההנעה כעת זונחת את מנועי הבעירה הפנימית המסורתיים, לטובת מנועים חשמליים. מעבר לכך, קיימת השפעה רחבה של התעשייה המוטורית החדשה, שמגיעה בעיקרה מסין.

תעשיית הרכב הסינית מצאה הזדמנות של ממש, במעבר לשימוש ברכבים חשמליים, בה יכולו ליתן פתרון יעיל ומהיר בנושא, מבלי שלתעשייה המערבית המסורתית, העשירה והמנוסה, יהיה יתרון בהכרח. זו הזדמנות חד פעמית בחלון זמנים נתון וקצוב, להתחיל כשווה בת שווים, פחות או יותר, מבחינת ידע וניסיון בתעשייה החדשה. מאז, הסינים לקחו את הנושא ברצינות. עשרות חברות סיניות החלו לייצר מכוניות, בעיקר חשמליות, מכל סוג ובכל גודל, והחלו לייצא באופן מסיבי ובסדרי גודל עצומים, לכל העולם המערבי.

שיקולים צרכניים של העידן החדש

בישראל, הפכו יצרניות כמו ג'ילי ו-BYD לבעלות נתחי מסירת רכב משמעותיים ביותר בשוק המקומי, כשבחלק מהמקרים, מותג סיני חשמלי מוכתר כמותג שמסר את המספר הגדול ביותר של כלי רכב חדשים בישראל, לאותו החודש. הדבר משקף שינוי תפיסתי חד אצל הצרכן, המלווה גם בשינוי התנהגותי;

פעם נהגנו לקבל החלטות לגבי רכישת רכב חדש, בין היתר, לפי התפיסות והדעות הקודמות שלנו לגבי אותו המותג; כשחשבנו על סיאט, האסוציאציה הראשונית לגבי היתה שהוא רכב צעיר וספורטיבי. סובארו נתפש תמיד כאמין. וולוו היה מאז ומתמיד סמן ימני לבטיחות, ומרצדס כמוביל הטכנולוגיה, האיכות, הפאר והנוחות בתעשיית הרכב. ישנן לא מעט דוגמאות נוספות לכך. כיום, כשקונים רכב השייך למותג חדש ולא מוכר, אין דעות קדומות אודותיו, המבחינות אותו ממותג אחר. אנו רוכשים כיום רכב חדש במטרה למזער עלויות אחזקה, ולפי סל תועלות מסוים שהוא מבטיח להעניק לנו.

בסל התועלות, של רכב חשמלי למשל, אנו מוצאים טווח גדול של נסיעה פר טעינה, אבזור, בטיחות, שמירה על ערך, עיצוב ונוכחות על הכביש, כוח מנוע וכמובן - מחיר אטרקטיבי.

אין ספק שרכישות כיום מסמלות יותר סיכון, וכדי לתת היזון חוזר לאמון של הרוכש במותג לא מוכר, היבואן והיצרן נותנים עם הרכב,

בעבר כמודל לחיקוי את טויוטה, וכיום היא מהווה מתחרה רצינית מאד עבור שלוש הענקיות - קבוצת GM האמריקאית, קב' טויוטה וקב' פולקסוואגן. גם בישראל מדובר במותג, שמזה כעשור מכבב באופן קונסיסטנטי למדי, בתור המותג הנמכר ביותר.

הרכב הסיני

מהלך דומה קרה גם בקרב יצרני מותגי הרכב הסיניים. רק לפני 10-15 שנים, רכבים מעטים שהגיעו אלינו מסין הציגו איכות ירודה, טכנולוגיה לא עדכנית, כשמפרט רכב עשיר ולא שגרתית לסגמנט, בא כניסיון לפצות על כך ולמשוך את הצרכן.

כיום סין היא יצרנית הרכב החשמלי המובילה בעולם, ואף מייצרת כמות לא מבוטלת של מכוניות עבור יצרנים ממדינות אחרות, במפעלים רבים שהוקמו בה. במכוניות הסיניות ניתן לזהות כיום איכות מוקפדת, טכנולוגיה מתקדמת, עיצובים אופנתיים ולפי קצב המכירות בעולם ניתן להבין, שגם הצרכן השתכנע שרכב סיני אינו נופל כיום במאום, ממתחרים אירופאים, יפניים, קוריאניים או אמריקאיים.

סיכום

מוצא ומקורות הרכב הופכים להיות פחות ופחות רלוונטיים בשיקולי קניית הרכב, ויש בכך מהפכה צרכנית גדולה. אמנם הצרכן רוצה לדעת אם הרכב שהוא עתיד לרכוש מקורו בסין, ביפן, בקוריאה, באירופה או בארה"ב בכלל, אך ההבדלים באיכות מטשטשים עם הזמן, וקשה היום להגיד שרכב ממוצא מסוים איכותי פחות מהאחר, זה שמוצאו מעבר לים.

דעות קדומות ותפיסות אינן רלוונטיות יותר, כשמדובר במותגים חדשים המפציעים חדשות לבקרים, להם אין היסטוריה שעליה ניתן להשתית, לזכות או לחיוב, דעה כלשהי. המוני הצרכנים הצובאים על אולמות התצוגה של יבואני מותגי הרכב החדשים, והתורים הארוכים הנפתחים לשם הזמנות, מגלים לנו שהחל עידן חדש של אופן קבלת החלטות של צרכנים. מעבר לכך, גם אם יצרן מחליט להקים מפעל ייצור של מותג מסוים במדינה שונה מארץ המקור, וגם אם מדובר במדינה מתקדמת פחות, אין הדבר אומר בהכרח שהרכב לא יורכב לפי הסטנדרטים המדוקדקים של היצרן. הרכב לא יהיה שונה באיכותו ובאמינותו מזה שנבנה במדינת המקור; הבינלאומיות המודרנית שיצרה כבר גלובלי, גורמת לפערים שבאיכות, אם היו כאלה, שלא להתקיים יותר.

הרכב היפני

בשנות ה-50 של המאה הקודמת, ראו האמריקאים בעצמם פטריוטיים, כשקנו כלי רכב תוצרת אמריקה, וקיבלו בביטול את רוב תעשיית הרכב שהגיעה מחוץ לגבולותיה.

הרכב היפני לא נחשב איכותי כלל באותן השנים, בטח לא על ידי האמריקאיים.

בשנת 1957, היתה זו טויוטה שניסתה את מזלה עם דגם "קראון", בתור היצרנית היפנית הראשונה שהחלה לשלוח מכוניות למכירה בשוק האמריקאי.

כעבור זמן לא רב, עלו וצפו הסממנים לאי הצלחה. הקראון נועדה לכבישים הצרים והקופצניים היפניים שהיו באותה העת, ולא לאוטוסטרדות רחבות הידיים שיש באמריקה הצפונית, בהן הקראון רעדה ולא נתנה שיוט נינוח כמו רכב אמריקאי לאותה העת.

מעבר לכך, הקראון נטתה להתחמם, ואם לא די בכך, תומחרה במחיר יקר יחסית, כ-2,000 דולר לרכב, ועל כן נמכרה במאות ספורות של יחידות בלבד, עד סיום מהיר של השיווק ויציאה מארה"ב, בשנת 1959. החזרה של טויוטה לשוק האמריקאי קרתה רק 5 שנים לאחר מכן, עם דגם ה"קורונה".

מאז, ההצלחה של תעשיית הרכב היפני בארה"ב רק נבנתה והתחזקה. אחרי טויוטה הגיעה גם ניסן, ולקראת סוף שנות ה-60 ותחילת ה-70 של המאה הקודמת, גם הונדה ומאזדה נכנסו לארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות, לצד מותגים נוספים.

התחרות שם היתה לא רק מול מכוניות אמריקאיות, אלא גם מול מכוניות מתעשייה גרמנית, כמו אופל ופולקסוואגן.

אחד הזרזים להצלחה של הרכב היפני, היה הדרישה האמריקאית ההולכת וגוברת למכוניות קטנות יותר וחסכוניות בדלק, וזאת ביחס למכוניות האמריקאיות העצומות, שמועיקה היו עתירי נפח ומרובי צילינדרים, שהיו צמאות לדלק. בשנות ה-80 כבר הקימו חלק מיצרני הרכב היפניים מפעלי ייצור והרכבה בארה"ב, ואף החלו להירקם שיתופי פעולה בין יצרנים יפניים לאמריקאיים, עם הקמת חברות משותפות.

עם השנים, אמינות מופלגת ושימוש בטכנולוגיה פורצת דרך, סייעו ליצרניות הרכב היפניות להוביל את מכירות הרכב בארה"ב, לאחר שהן זוכות פעם אחר פעם בפרסים כ"רכב הנמכר ביותר" או האמין ביותר, שנמכר בארה"ב.

הרכב הדרום קוריאני

לאחר השינוי הרדיקאלי בתפיסה לגבי האיכות של הרכב היפני, שהיכה שוק על ירך את מכירות הרכב האמריקאי בעולם, ולאחר שיפן נחשבה ל"מלכת מכירות הרכב העולמית", החלה תעשיית הרכב הדרום קוריאני לתת אותותיה. תעשיית הרכב הדרום קוריאנית החלה דרכה בשנת 1955, כשרק כ-20 שנים לאחר מכן, החלה לייצר רכבים באופן עצמאי. מכוניות כמו יונדאי, דייהו וקיה נחשבו באותן שנים לנחותות מאד ביחס לתעשיית הרכב היפנית, ואכן מכוניות שהגיעו מקוריאה בשנות ה-90 של המאה הקודמת, לא הציגו איכות ורמת אמינות שהיו קרובות למכוניות מיפן, וזאת בשל הניסיון להוזיל את מחירי הרכב.

עם השקעה ניכרת בתעשיית הרכב, איכות המכוניות ואמינותן השתפרו באופן דרמטי, והובילו לכך שמזה 20 שנים בקירוב, רכב קוריאני נחשב ככזה העומד ברוב המקרים באיכותו ואמינותו, בקו אחד עם רכב יפני.

חרדה ונעס

- הדומה, השונה והמשותף ביניהם

ביקורת והלקאה עצמית בנוגע לרגשותיהם והתנהגותם.

חרדה ו/או נעס מצריכים פיתוח מיומנויות דומות:

- לימוד זיהוי הסימנים הפיזיים (יש כאלה) של תחילת מתח או חרדה. בדיקה מה קורה בתוכם, הסיפור שהם מספרים לעצמם. האם מדובר בבעיה אמיתית שניתן לפתור ולתקן? או שהדברים קשורים בעיקר למציאות התוך נפשית? כאשר קשה לזהות בעיה בזמן אמת - להתרחק מהסיטואציה: לצאת לטיול קצר, לעסוק משהו אחר ממה שעושים. מדובר בלמידה עצמית מה עוזר לך בזמן אמת, רגע לפני ולא אחריו...

לנעס וחרדה הרבה מהמשותף. האחד מעורר את האחר. בשניהם, קשה לזהות את הרגשות מאחורי הדברים. הכוונת והחרד - זקוקים לסוג של שליטה כדרך התמודדות. הבנת והרחבת התפיסה עשויים לשפר את השליטה הרגשית וההתנהגותית.

התגובות הפיזיולוגיות של אנשים בחרדה נראים, לכאורה, שונים מאנשים בכעס וזעם. אבל ההתמודדות עשויה להיות דומה: הטווח הרגשי מצומצם ברמות שונות. בשעת כעס עולה תסכול, זעם, קושי במיקוד עצמי, בהלה ועוד. הרגשות הופכים לבליילה של כעס, ללא יכולת זיהוי ומודעות מה הרגשות המציפים והמניעים את הרגש וההתנהגות. בדומה, הנוטים לחרדה

- מתקשים לזהות רגשות אחרים, מלבד חרדה וחוסר אוניס. במצבים בהם מאבדים את היכולת לראות את הרגשות המפעילים רגשות אלה. תגובות אלה מרחיקות ואינן מאפשרות אינטימיות וקרבה ורגשית. יש הפונים לטיפול בבקשה לעזרה בהתמודדות עם כעס. כאשר למעשה הם מתמודדים עם חרדה בסיסית אשר מקורה לרוב בעבר, במשפחת המקור. החרדים ידברו על היותם דאגנים כרונים המגיבים למצבי לחץ ע"י כניסה למצבי "לחימה" ("fight") ותקיפה, במקום למצב "טיסה" (flight) התרחקות, או "קיפאון" (freeze) הישארות במקום עד יעבור הזעם. כאמור, לחרד ולכוונס, טווח רגשי ותגובתי מצומצם, בשעה שמוצפים בעומס רגשי.

רגשות קיצוניים יוצרים עדשה (פריזמה) צרה דרכה מתבוננים. החרד עובר מהר מאוד לחשיבה חוזרת ולדאגה שתוכנה "מה אם...", "כאשר רואה, בעיקר, מצבים קטסטרופליים. בעוד כוונס עשוי לנהוג בדומה, עסוק בהאשמת האחר שגרם לו לכעוס "בגללך..." מכיר? לשניהם צורך בשליטה על עצמם ועל האחרים.

שליטה עצמית עשויה להיות מלווה בנוקשות בניהול עצמם ואחרים. הנוקשות משרתת התמודדות עם חרדה בסיסית. מאותה סיבה, יש להם צורך לשלוט גם באחרים - שהאחר יעשה כל דבר כדי לצמצם את חרדתם. דהיינו: אם אגרום לך לעשות מה שאני זקוק לו, החרדה שלי תצטמצם. כאשר האחרים לא נענים לצרכיהם - הכעס עלול להפוך בקלות להתקף זעם. בעוד האדם המודאג הופך לחרד יותר, תלתי, לחוץ ולוחץ על האחר להרגיע אותו.

נראה כמו מעגל סגור שאנשים משני הסוגים, יוצרים לעצמם. סוג של "סיר לחץ" רגשי שאיננו מווסת. הנוטים לחרדה עלולים להפנות את החרדה לכוון דיכאון. אצל אלה ואלה, חלק מהדינאמיקה הפנימית היא

- הגדלת טווח הפרשנות הרגשית. בשעת חרדה או כוונס, האדם מוצף. חשוב לעצור לרגע ולשאול מה הדבר שאתה מרגיש פרט לחרדה ולכעס? האם אתה מרגיש דחוי, פגוע, עייף, רעב, עצוב, פוחד, בודד, לא מובן וכו'? בתחילה, קשה לזהות את הרגש הטווה את החושים לתוצאה. ככל שלמדים לזהות רגש מאחורי ההתנהגות, קל יותר לתקשר רגשות.

- פניה לאדם קרוב שאתה סומך עליו, מסייעת להבין רגש.
- נסה להבין ולדבר על הצורך בשליטה באחר ובסיטואציה, כמקור להרגעה. הדבר תורם להבנה ותקשורת הנוגעת למה אתה זקוק לצמצום רמת החרדה והכעס. גם אם האחר איננו יכול לעמוד בצפיפותיך, השיחה עשויה להפחית ביקורת ולהגביר שיחה על רגשות וניהולם.

- כשאינך חולק את רגשותייך ומחשבותייך ומתקשה להקשיב לאחרים - הדברים סוגרים, אינם מאפשרים שיח אלא רק התנהגות. נסה לקחת סיכון ולהיפתח. ייתכן ולהפתעתך החרדה תפחת. תרגיש מועצם מעצם היותך יוזם ולא תגובתי. שיחות כאלה עשויות להגביר אינטימיות במערכות יחסים, לצמצם בידות ואת התחושה שאתה נגד העולם ולהיפך - כפי שלעיתים מרגישים.

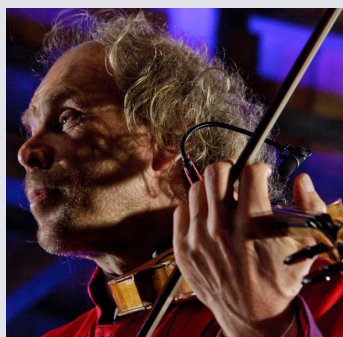
- התייחסות טובה יותר לעצמך, עשויה לאפשר התייחסות טובה יותר לאחר. כאשר רואים שההתנהגות גורמת להרס עצמי וביחסים. מאחר ולכעס ולחרדה יש הרבה מהמשותף, טיפול (לעיתים גם טיפול תרופתי) עשוי לספק את האיזון שאתה זקוק לו.

חווה אוסטרובסקי פסיכותרפיסטית עו"ס קלינית M.A. בעלת קליניקה פרטית במרכז הארץ. עובדת עם יחידים זוגות ומשפחות, הנחיית קבוצות, הדרכת הסטודנטים והדרכת עובדים סוציאליים. נסיון רב במסגרת שרותי בריאות הנפש הציבוריים.

הפסנתרן והמנצח גיל שוחט והכנר הבינלאומי אנדרס מוסטונן (אסטוניה)

אורלי מרקוביץ הפקות
פוליפוניה בע"מ מציגים:

אנדרס מוסטונן - צילום Maxim

גיל שוחט - צילום פבריס

מוצרט-סונטה לכינור ופסנתר בסול מז'ור מס' 27, ק. 379
ראוול - "אונדין" מתוך הגספר של הלילה לפסנתר
ברהמס - סונטה לכינור ופסנתר ברה מינור, מס' 3, אופ' 108
גיל שוחט - אנקדוטוס מס' 2-בנושא וואריציות לכינור סולו
באך - שאקון מתוך פרטיטה לכינור מס' 2,
בעיבוד לכינור ופסנתר מאת רוברט שומאן
ארבו פארט (אסטוניה) - המראה שבתוך המראה- בכורה
מדיטציה רוחנית לכינור ופסנתר

עוצמה, רגש, מיתרים של תשוקה, גאונות ואוויר פסגות במפגש בין שני ענקי המוסיקה גיל שוחט ואנדרס מוסטונן

יום שישי 17.02.23 בשעה 13:00

**מוזיאון תל אביב, אולם אסיא, רחוב שאול המלך 27 ת"א
במבצע מיוחד לבנקאות פרטית**

80 ₪ לכרטיס (במקום 120 / 150 ₪ בקופה) | 110 ₪ לכרטיס (במקום 150 ₪ בקופה)

רכישת כרטיסים בטלפונים: 03-9660177 או 052-9660282

אורלי מרקוביץ הפקות בשיתוף פוליפוניה בע"מ מציגים:

גיל שוחט מארח את הזמרת אילנית

צילום: אוהד אלימלך

מסע חוצה זמנים וסגנונות עם שיריה הגדולים, הנוסטלגים והאהובים של תרבות השירה הגדולה - אילנית עם הפסנתרן הוירטואוז גיל שוחט "כבר אחרי חצות" מילים: עמוס אטינגר, לחן: נורית הירש, "בשנה הבאה", "אי שם", "הנה ימים באים", "ללכת שבי אחריך" מילים: אהוד מנור, לחן: נורית הירש, "שיר של יום חולין" מילים: רחל שפירא, לחן: יאיר רוזנבלום, "נישק אותך האור", "נחמה" מילים: רחל שפירא, לחן: נורית הירש, "ארץ" מילים ולחן: שייקה פייקוב, "לכל אדם כוכב" מילים ולחן: גלעד בן שך "אני ישראלית" מילים: דודו ברק, לחן: תומר הדזי, "אהבתה של תרזה דימון" מילים: לאה גולדברג, לחן: נורית הירש בשילוב יצירות מופת רומנטיות ואהובות מאת שופן וגריג: שופן - מבחר ואלסים לפסנתר גריג-קונצ'רטו לפסנתר ותזמורת בעיבוד לפסנתר סולו בשילוב קדנצות מקוריות של שוחט הכוללות את מנגינות שירי אילנית, אשר הפכו למיתוס ולנכסי צאן הברזל של המוסיקה והתרבות הישראלית

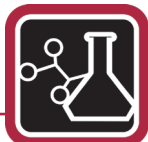
צילום:דני מילר

יום שלישי 28.03.23 בשעה 20:30

**היכל התרבות תל אביב, הוברמן 1, תל אביב, האולם החדש ע"ש צוקר
במבצע מיוחד לבנקאות פרטית**

80 ₪ לכרטיס (במקום 120 / 150 ₪ בקופה) | 110 ₪ לכרטיס (במקום 150 ₪ בקופה)

רכישת כרטיסים בטלפונים: 03-9660177 או 052-9660282

הריח של פרקינסון

חוש ריח יחיד במינו של אישה סקוטית הוביל לפיתוח בדיקה שמאפשרת לאבחן את המחלה בתוך שלוש דקות בלבד

הבחינה בריח שמאפשר לזהות את מחלת הפרקינסון. ג'וי מילן, "האישה שמריחה פרקינסון", והחוקר טילו קונט | מקור: Robin Morton, Centre for Regenerative Medicine, The University of Edinburgh (CC BY-ND)

ג'וי מילן (Milne) בת ה-72 מסקוטלנד סובלת ממצב נדיר הקרוי היפרוסמיה (Hyperosmia), שמשמעותו חדות הרחה. בפשטות, חוש הריח שלה רגיש הרבה יותר מהרגיל. אנשים עם היפרוסמיה מזהים בדיוק רב הבדלים דקים בין ניחוחות דומים, ולכן מכונים "מריחי על".

לרגישות לריח יש יתרונות, אבל גם השלכות לא נעימות שמסכות לאנשים האלה סבל רב. שוו בנפשכם איך זה להריח זיעה, נעליים משומשות או תפוח אדמה רקוב בעוצמה רבה במיוחד? "אני חייבת ללכת לקניות בסופרמרקט מוקדם מאוד או מאוחר מאוד, מכיוון שריחות הבשמים שאנשים שמים על עצמם גורמים לי סבל, ואני לא יכולה לעבור ליד מדפי התכשירים הכימיים", סיפרה מילן לעיתון הגרדיאן הבריטי.

אבל לעיתים חיסרון יכול להפוך ליתרון. לפני שנים רבות, כשבעלה היה בן 33, היא הבחינה שמהוה השתנה בריח שלו. במיוחד בניחוח של עורו סביב הכתפיים והעורף, וזה עורר בה חשד שמהוה אצלו לא תקין. 12 שנים לאחר מכן אובחנה אצלו מחלת פרקינסון. מאוחר יותר הבחינה מילן באותו ריח מובהק כשהשתתפה עם בעלה במפגשים של קבוצת תמיכה לחולי פרקינסון. בעקבות זאת היא הבינה שחוש הריח הרגיש שלה מאפשר לה לזהות את המחלה כבר בשלב מוקדם מאוד, הרבה לפני שהחולים מתחילים לחוש בפועל בתסמיניה. היכולת הזאת זיכתה את מילן בתואר "האישה שמריחה פרקינסון".

ניוון של מערכת העצבים

מחלת פרקינסון היא מחלה ניוונית של מערכת העצבים המרכזית. היא מתפתחת באיטיות וגורמת להפרעות תנועה כמו רעד בגפיים,

קשיין שרירים, האטה בתנועות הגוף וחוסר יציבות וכן לדיכאון וחרדות. המחלה נפוצה ושכיחותה עולה בעקביות בכל רחבי העולם. ב-25 השנים האחרונות הוכפל מספר החולים בה ומספרם עומד כיום על כעשרה מיליון. רוב החולים הם מעל גיל 65, אך המחלה יכולה להופיע גם אצל צעירים, שאינם מצפים לה ועלולים לייחס בטעות את התסמינים לפציעות ספורט, התכווצות שרירים וכדומה.

אחת הבעיות המרכזיות בטיפול בחולי פרקינסון היא הקושי לאבחן את המחלה בשלביה המוקדמים. כתוצאה מכך רוב החולים מאובחנים רק

בשלב הבא ביקשו המדענים לנסות לזהות מה בדיוק מילן מריחה אצל החולים, במטרה לרתום את ההבנה הזאת לפיתוח כלי אבחון יעיל. הם סברו שהריח עשוי לנובע משינוי כימי בחלב שעל העור - תערובת שומנית שמופרשת מבלוטות החלב. החלב מורכב משומנים כגון טריגליצרידים, כולסטרול, חומצות שומן חופשיות ועוד, וחולי פרקינסון סובלים מייצור מוגבר שלו. מכאן נובע אחד התסמינים הנפוצים של המחלה: שמנוניות מוגברת ועור מתקלף, בדומה לקשקשים שיש לחלקנו על הקרקפת.

למשימה התגייסו צוותי מחקר נוספים, ובשנת 2019 זיהו קונת, החוקרת פרדיטה בארן (Barran) מאוניברסיטת מנצ'סטר ועמיתיהם על עור החולים כמה מולקולות שקיימות רק אצלם. כעת, במחקר המשך שפורסם בכתב העת של האגודה האמריקאית לכימיה, התקדמו החוקרים עוד צעד גדול קדימה ופיתחו בדיקה פשוטה ומהירה לזיהוי חולי פרקינסון.

אבחון בתוך שלוש דקות

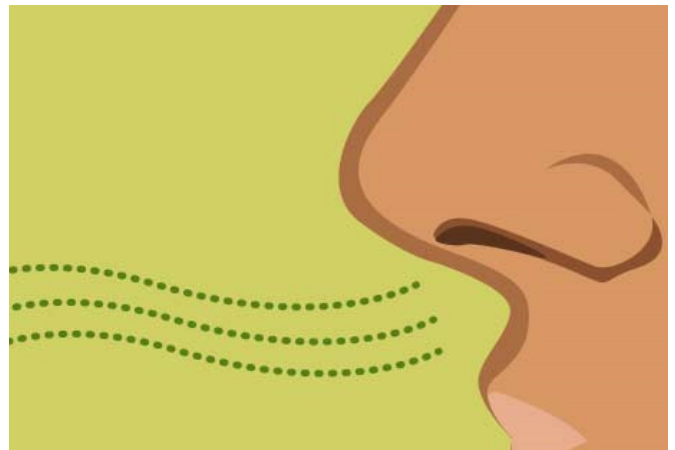
לצורך הבדיקה לוקחים דגימת חלב מעורפם של הנבדקים באמצעות ספוגית פשוטה או מטוש. במעבדה מוסיפים לדגימה ממס ומעבירים אותה למכשיר שמסוגל לזהות את התרכובות הכימיות שבה בתוך שלוש דקות בלבד. בבדיקה שנעשתה ל-79 חולי פרקינסון ו-71 נבדקים בריאים, זוהו על עורם למעלה מ-4,000 תרכובות, שכ-500 מהן הבחינו בין חולי פרקינסון לשאר הנבדקים. בהמשך יצטרכו החוקרים להרחיב מאוד את מספר הנבדקים ולראות שהבדיקה יעילה גם מחוץ למעבדה, בשימושם של רופאים בבתי החולים עצמם. ולא פחות חשוב, יהיה עליהם לבדוק אם הבדיקה מאפשרת לזהות חולים כבר בשלבים מוקדמים של המחלה.

בריאיון לגרדיאן הדגישה בארן את חשיבות המחקר: "אבחון מוקדם של מחלת פרקינסון יאפשר לחולים לקבל את הטיפול הנכון ואת התרופות שיעזרו להקל את התסמינים שלהם. בנוסף אפשר לסייע להם באמצעות שינויים בתזונה ובתנועה. ובעיקר, החולים יוכלו לקבל אבחנה מבוססת כדי לדעת באמת מה לא תקין אצלם".

בעלה של מילן הלך בסופו של דבר לעולמו בגיל 65, עשרים שנה אחרי שאובחן לראשונה. אף על פי שהכירונן המיוחד של מילן התגלה בנסיבות מצערות, הוא הוביל לפיתוח שיוכל כנראה לסייע לחולים רבים. מילן סיפרה כי לפעמים היא מריחה חולי פרקינסון ברחוב, אבל הזהירו אותה לא פעם שיהיה בעייתי מבחינה מוסרית אם תגלה להם את מצבם. היא ממשיכה לעבוד עם מדענים ברחבי העולם כדי לבדוק אם תוכל להריח מחלות נוספות, כמו סרטן ושחפת, ואולי לפתוח כך את הדלת ליצירת כלי אבחון חדשים.

כשהם מתחילים לחוש בתסמינים, שנים רבות אחרי שהתהליך הניווני במוח החל. הסיבה לכך היא שנכון להיום אין בדיקה שמאפשרת לאבחן את המחלה על פי סמנים אובייקטיביים וניתנים למדידה, כך שהרופאים נאלצים לבסס את האבחנה על תסמינים מוטוריים ועל ההיסטוריה הרפואית והמשפחתית של המטופל. במשך השנים פותחו שיטות אבחון נוספות, כמו מיפוי והדמיה של המוח או זיהוי סמנים ביולוגיים בנוזל המוחי שמעידים על ההתפתחות המחלה. אבל מאחר שמדובר בבדיקות יקרות, ולפעמים פולשניות, שדורשות אנשי מקצוע מומחים, הן אינן זמינות לכולם ובינתיים האבחון מתעכב.

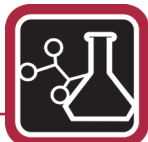
אף שאיננו יודעים עדיין לרפא את המחלה, חשוב לאבחן אותה בשלב מוקדם מכיוון שאפשר לפעמים להאט את התקדמותה באמצעות פעילות גופנית יומיומית, ויש בידינו תרופות שעשויות לצמצם באופן משמעותי את התסמינים. ולא פחות חשוב, האבחון המוקדם מאפשר לחולה ולמשפחתו להיערך מבעוד מועד להשלכות המחלה. מספר החולים שהולך ועולה רק מעצים את הצורך בשיטות זולות, פשוטות, מדויקות ומהירות לאבחון מוקדם של המחלה.

חולי פרקינסון מפרישים על עורם תרכובות שמאפשרות לאנשים מיוחדים להריח את המחלה, או לזהותה באמצעות בדיקה מיוחדת. חוש הריח, אילוסטרציה | מקור: Crystal Eye Studio, Shutterstock

ריח של מחלה

בשנת 2012 יצרו מילן ובעלה קשר עם טילו קונת (Kunath) מאוניברסיטת אדינבורו וביקשו ממנו לבחון את הקשר שזיהו בין ריח למחלת פרקינסון. קונת ועמיתיו נרתמו למשימה ונתנו למילן להריח חולצות של חולי פרקינסון ושל אנשים בריאים. מילן זיהתה היטב את החולצות של החולים, אבל גם טענה שלאחד האנשים בקבוצת הבריאים היה ריח של חולה פרקינסון. תחילה חשבו החוקרים שמדובר בזיהוי מוטעה. כעבור שמונה חודשים הם נדהמו לגלות שהמחלה אובחנה בדעיכה גם אצלו.

מדור טכנולוגיה ומדע

פרופ' אורית שפי ורעות פלן; הפקולטה להנדסה אוניברסיטת בר אילן

אוניברסיטת בר-אילן
Bar-Ilan University

הננו-מגנטים שיובילו לשיקום תאי עצב פגועים

פרופ' אורית שפי ורעות פלן מהפקולטה להנדסה באוניברסיטת בר-אילן, פיתחו שיטה המבוססת על חומרים ביולוגיים תלת-ממדיים, ננוטכנולוגיה ושדות מגנטיים, כדי לשלוט ולכוון צמיחה של נוירונים, לצרכים טיפוליים ומחקריים

פי ההכוונה החיצונית שהופעלה עליהם. מאחר שתמיסת הקולגן עצמה מורכבת מחומרים המספקים לתאים סביבת חיים אידיאלית המדמה את מרכיבי הרקמות בגוף, תוך מספר ימים התאים התפתחו לנוירונים בוגרים, יצרו שלוחות וקשרים, פעלו חשמלית ושגשגו בגלל הקולגן 21 ימים לפחות.

"שיטה זו סוללת את הדרך ליצירת ארכיטקטורות תלת-ממדיות של תאים בקנה מידה מותאם אישית," אומרת

לתאי עצב שניזוקו עקב מחלה ניוונית או פציעה יש יכולת מוגבלת בלבד, אם בכלל, להחלים באופן ספונטני. לכן, שיקום רשתות עצביות והחזרתן לתפקוד תקין הם אתגר משמעותי בתחום הנדסת הרקמות. פרופ' אורית שפי והדוקטורנטית רעות פלן מהפקולטה להנדסה באוניברסיטת בר-אילן פיתחו שיטה ייחודית, המבוססת על ננו-טכנולוגיה, לשליטה מרחוק בהכוונה ובארגון המרחבי של תאי עצב בתוך

רעות פלן. "ניתן יהיה להשתמש בה ליישומים ביו-הנדסיים, טיפוליים ומחקריים כאחד, מחוץ לגוף וגם בתוכו. בגלל הריאליסטיות שלה, הרקמה התלת-ממדית שייצרנו יכולה לשמש כמודל למחקר של תרופות, של תקשורת בין רקמות, וכדרך לבנות רשתות מלאכותיות לממשקים בין רכיבים הנדסיים וביולוגיים. בנוסף, המודל פותח פתח מעניין להזרקה גל כזה במצבו הנוזלי, שבתוכו יש תאים, החדרתו למערכת העצבים וארגון התאים למבנה הנכון בעזרת הכוחות המגנטיים. היתרון בשימוש בשיטה זו הוא ששדות מגנטיים יכולים להשפיע על תאים הממוקמים בעומק הגוף בצורה בלתי-פולשנית." החדרת חלקיקים מגנטיים לתאים, ובפרט לתאי עצב, מעלה שאלות הקשורות לבטיחותם של יישומים רפואיים עתידיים. "נושא הבטיחות חשוב. אנחנו מקדישים לו הרבה מחשבה ומאמץ מחקרי," מציינת שפי. "בשלב הראשון, בדקנו את ההשפעה של חלקיקים שונים על בריאות התאים בתרבות. בנוסף, ציפינו את החלקיקים המגנטיים בחלבון מסוג הרצוי לתא. הציפוי יוצר חיץ בין האלמנט המגנטי ובין התא ומעודד את כניסת החלקיק לתוכו. חשוב לציין שהברזל, אבן הבניין של החלקיק, אינו חומר זר לגוף (יש ברזל באופן טבעי בגוף ואפילו יש יצורים שמייצרים ננו-חלקיקים בעצמם). בנוסף, אותו גל עם חלקיקים מגנטיים כבר נבחן במעבדתנו בחיות ונמצא בטוח לשימוש."

חומרים ביולוגיים תלת-ממדיים באמצעות מניפולציות מגנטיות. אחת הגישות החדשניות ביותר ליצירת רשתות עצביות היא מניפולציות מגנטיות שמאפשרות הכוונה של תאי עצב (נוירונים) ושליטה מרחוק בארגון המרחבי שלהם ללא מגע. נוירון מורכב מגוף תא, וכן דנדריטים ואקסון - שלוחות ארוכות שמתפקדות כמעין קו תקשורת. באמצעות השיטה שפיתחו, שפי ופלן שולטות על תזוזת גופי התאים ומכוונות אותם למקומות הרצויים. בהמשך, הנוירונים מתחילים לגדל שלוחות ולתקשר עם תאים שכנים, מה שמוביל להיווצרותן של רשתות נוירונים המושפעות מהארגון המרחבי שנקבע מראש במערכת.

כדי ליצור את הרשתות העצביות, החוקרות החדירו ננו-חלקיקים מגנטיים לתאים מקליפת המוח של עכברים ובכך הפכו תאים אלה ליחידות מגנטיות עצמאיות. בהמשך הן חשפו את תאי העצב למספר שדות מגנטיים מותאמים מראש וכיוונו את תנועתם בתוך מצע קולגן תלת-ממדי ורב-שכבתי שמחקה את המאפיינים הטבעיים של רקמות הגוף. באמצעות מניפולציות מגנטיות אלו נוצרו רשתות עצביות תלת-ממדיות, פונקציונליות ורב-שכבתיות שממדלות אלמנטים המצויים במוחם של היונקים.

התאים ששימשו למחקר הם "תאי פרוגניטור" שנלקחו מקליפת המוח של עכברים צעירים מאוד. ידוע לגבי תאי פרוגניטור שהם עתידים להתפתח לנוירונים. לאחר שהננו-חלקיקים המגנטיים הוחדרו לתאים, הם הוכנסו לתמיסת קולגן לפני שהתמצקה לגיל. בשלב שבו תמיסת הקולגן עדיין הייתה נוזלית, החוקרות הפעילו עליה שדות מגנטיים והתאים נעו בתוכה תוך שהם נתקלים בהתנגדות מינימלית. לאחר התמצקות התמיסה, התאים נותרו "תקועים" ונשארו במקום על

שלב חשוב בהתקדמות הטכנולוגיה הוא אישור, שכבר ניתן מה-FDA, לשימוש בננו-חלקיקים מגנטיים לצרכי אבחון ודימות ובמקרים של פגיעות קשות. עובדות אלה והצעדים שנקטה קבוצת המחקר פותחים פתח לקידום הטכנולוגיה לשימושים קליניים בעתיד.

הדלקת נרות בבני ברק

בשנים שלאחר עלייתה אל הקרקע, נעשו מאמצים לרכישת קרקעות להרחבת שטחה ולהקים בה בתי חרושת ותעשייה קלה, באמצעות הבנק הקואופרטיבי "בנק בני ברק", שנוסד ב-1925 כאגודה שיתופית בידי ועד המושבה.

בספטמבר 1928 נחנך בית הכנסת הגדול במושבה, ועד המושבה שילב את חגיגת חנוכת בית הכנסת עם תערוכה לסיכום הישגי המושבה בארבע שנות קיומה הראשונות. בתערוכה הוצגה סטטיסטיקה של מצב המושבה: כ-800 תושבים; 116 בתים ו-31 צירפים; 6 מבני ציבור; 48 רפתות (ובהן 115 פרות). שטחה התרחב ל-2000 דונם, מהם 800 דונם של פרדסי הדר, שהיו הגידול המבטיח של אותם ימים.

בני ברק של ימינו שונה בתכלית. הן מכפי שהיתה בשנות ה-20 והן משכנתה רמת גן. מעבר לרחוב החילוני ובו פוסעות נערות גלויות מרפקים וגברים מגולחי פנים ומגולי ראש, משתרע עולם שונה לחלוטין, המזכיר במידת מה את ה"שטייטעל" של פולין. מה שהיהודים ביקשו לברוח ממנו.

רחובות צפופים, בניה מאולתרת ומסוכנת, הפרות גסות של חוקים, אלתורים מסוכנים. חנות למכירת פאות נוכריות. מכול עבר צועקים שלטים המכריזים על צניעות, פשקווילים זועקים מספקים מידע על סכסוכי הרחוב, ההשמצות והיריבויות, לצד מודעות המכריזות על השבת אבדה, לחם לנזקקים, קופסאות צדקה. גם קנאות וגם חסד. למרות שחיים כאן לא מעט ספרדים והדבר ניכר במועדי הדלקת הנרות, נראית בני ברק כשמורה היסטורית של גלות מזרח אירופה.

"עוד יש ערים נכחדות בתפוצות הגולה

בהן יעשן במסתר ברנו הישן;

עוד הותר אלהינו לפליטה גדולה

נחלת לוחשת בערמת הדשן. (ח"נ ביאליק)

מדריך הצילום, אילן לורנצי, הזמין אותי להצטרף לסיור חנוכה בבני ברק. המונית פנתה מרחוב ז'בוטינסקי דרומה, עוד פניה ועוד פניה ואנחנו במקום שונה לחלוטין. ארץ אחרת. אנחנו מתאספים ליד בית הכנסת הגדול של בני ברק ומתבוננים ברחובות הצרים, הומי האדם, בפרצופים המזוקנים, בלבושי השחורים.

פוניבז' בלב גוש דן. כל כך שונה. כל כך אחר.

בני ברק היא עיר בעלת צביון חרדי. בעיר ישנן ישיבות רבות, הן של הזרם החסידי והן של הזרם הליטאי. כמו כן יש בעיר מוסדות דתיים רבים. בשטחה של העיר נותרה שכונה חילונית אחת, פרדס כץ, שאף היא עוברת תהליך התחרדות. החרדים כל כך קרובים אלינו. משפיעים על אורחות חיינו ועם זאת כל כך בלתי מובנים לנו.

לא תמיד זה היה כך. בני ברק הייתה עיר בנחלת שבת דן, בתחום ח'ירייה של ימינו, ומוזכרת בכתובות אשוריות, בכתב היתדות, בין הערים שנפלו בידי סנחריב, מלך אשור, בעלותו על ארץ יהודה, בימי חזקיהו המלך, בשנת 701 לפני הספירה.

בתקופת בית שני, הייתה בני ברק עיר יהודית, ולאחר המרד הגדול, בתקופת המשנה והתלמוד הייתה מרכז תורני חשוב.

המפורסם מבין חכמיה היה רבי עקיבא. בישיבה שלו למדו תורה חכמים רבים, ובהם חנניה בן חכינאי ורבי שמעון בר יוחאי. מחלף מסובים, הסמוך לתלה העתיק של העיר, תל בני ברק, מנציח בשמו את "רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק". למה דווקא בבני ברק? מדוע דווקא אצל רבי עקיבא, שלא היה בכיר שבחבורה? אולי ההתנסות היתה קשורה למרד בר כוכבא?

אולי משום כך נאלצו ללמוד בסתר, אולי במרתף. כך יתכן אפשר להסביר, מדוע תלמידיהם היו צריכים לעדכן אותם ש"הגיעה זמן קריאת שמע של שחרית"...

בני ברק המודרנית נוסדה בי"א בסיוון תרפ"ד (13 ביוני 1924), כמושבה חקלאית. היא הוקמה על ידי קבוצת "בית ונחלה" מפולין, שביקשה לעסוק בחקלאות. המתיישבים הראשונים היו דתיים, בני העלייה הרביעית. האדמות, נקנו באמצעות החברה הפרטית לרכישת קרקעות: "גאולה בע"מ" מהכפר הערבי הסמוך אל-ח'ירייה (אז - "אבן אבריק"), ונמכרו לחברי "בית ונחלה". הכוונה הייתה שהרכישה תוביל לרצף התיישבות יהודית מפתח תקווה ועד יפו. ציונות של ממש. מתברר שחרדיות אינה בהכרח חיים לא יצרניים. כך כאן וכך בהתיישבות מחנה ישראל, שליד דברת.

בראשיתה של המושבה הייתה פרנסתה על גידול פרי הדר, אך עסקו בה גם בענפי חקלאות אחרים כגידול בקר לחלב. עם זאת, קרבתה לתל אביב העניקה לה צביון עירוני. כדי לבסס את המושבה,

רבים מהם עדיין משחקים "קלאס" ועוד משחקים שכבר נשתכחו על ידי דור ההייטק. גם הלבוש השחור, שאפיינ את האצולה הפולנית של המאה ה-15, נועד להזכיר לחרדים את היותם שונים. לעתים עוינים את החברה שמגד.

אני נזכר באחותי, מימי חסין, מדריכה הטיוול בעקבות עמוס עוז, בשכונת כרם אברהם' בה גדל, שהיתה שכונה מעורבת של דתיים וחילוניים, ספרדים ואשכנזים, וכעת הפכה למעוז חרדי. את ריבוי הפנים הודעות, החליפה מונוליתיות שחורה ומסתגרת. ברחוב צפניה, שם גר סבא רבא שלנו, הרב משה חסין, מחבר הספר 'כלכלת שביעית', החלו לרדוף אחרי הצעירים חרדים, עניים ממעש, לירוק לעברה ולגנות אותה בעליבות "שיקסע". חלפו שנים ואני עדיין חש את עלבונה.

זוהי חברה קיצונית. טוטאלית מוחלטת. תחושה של בעלות מלאה על האמת. החרדים בגלימותיהם השחורות, בחזותם הגלותית, מעוררים תחילה התנגדות. לא תודעתית. אינסטינקטיבית. הקנאות הדתית, ההיטפלות לאורך שמלותיהן של ילדות, קול באשה ערווה, סירובם לשרת בצבא, סירוב של חלקם לצאת לעבודה, ההתנגדות למדינה הציונית, שבשנים האחרונות - אם לשפוט על פי הכרזות - נמהלת בקנאות לאומנית. החילוני הרגיל רגיל לפגוש אותם מיידים אבנים או שורפים פחי אשפה בהפגנה מתלהמת, מיידים אבנים בקריאות "שאבעס", או במו"מ קואליציוני מתיש.

החרדים מתאפיינים בהערצה לרבי שלהם, שבמקרה החסידי הופכת לסגידה של ממש וצדה האחר של ההערצה הוא הזלזול, השנאה, התיעוב לרבים של הזרם האחר. חסידי חב"ד כינו את הרב שך בשם "אשמדאי" והרב שך קרא לחב"דניקים "אפיקורסים" ו"מומרים". את מושא הערצתם, הרבי מלובביץ', כינה "משיח שקר". אמנון לוי, בספרו על החרדים, מסביר כי בחברה החרדית אין מכירים את לשון ההמעטה. הרחוב החרדי הוא ארץ ההגזמות, מגזר ההקצנות.

ההיעדר המתמיד של מידע רשמי ובדוק, עושה את החיים החרדים פרוצים לכול שמועה שעוברת מפה לאוזן, ובו זמנית נוכחת ברחוב. היחס בין אמת לשקר מתערער לחלוטין. הכול יחסי. מה שהוא לאחד אמת לאמיתה, עבור האחר הוא שקר מוחלט. אלימות ועונשים גופניים הם דבר שכיח. זוהי חברה השואפת לטוטליטריות שלה ביחיד, מהנשמה פנימה ועד הבגד בחוץ. מאז תקופת ההשכלה במאה ה-18, חברה זו מסתגרת מאחורי גדרות, לבל תושחת על ידי הפיתוי והחטא.

תנועת ההשכלה ניסתה לקדם מודרניזציה יהודית עם דגשיה המיוחדים. לפתיחות לעולם הרחב ולו תהליכים של חילון בקנה מידה גדול. כמו כן, נשמעו קריאות לשינוי דתי עמוק כדי להסתגל. מגמות אלו היו לצנינים בעיניהם של האדוקים השמרנים במרכז אירופה, שראו בהן סכנה ברורה. הם ניסו לשמר את ההווי המסורתי באמצעות דבקות באורח חייהם, ובפרט בנושאים ששחיקה בהם נקשרה לקבלת הרוחות החדשות. המייצג הבולט של גישה זו, הנחשב לאחד האבות המייסדים של התפישה החרדית שהתגבשה במהלך המאה ה-19, היה הרב משה סופר (החת"ם סופר) מפרשבורג. הוא טבע את אחד ממטבעות הלשון המזוהים עם החרדיות:

"חדש אסור מן התורה". החת"ם סופר העניק לביטוי משמעות מקורית, לפיו כל שינוי במנהג ישראל, החשוד כקשור למגמות התמורה אסור, גם אם אינו סותר במפורש את התלמוד והפוסקים. החברה החרדית נצמדת למנהגים ולמסורת, המשמשים גם כגדר מנינה מפני השפעה המסוכנת שעלולה לבוא מבחוץ. לכן הטלויזיה מוחרמת ומותר לשימוש רק טלפון "כשר", ללא אינטרנט ושאר פרצות (למעט אלו המחזיקים בטלפון "טריפה" במחירת). לילדים, מותר רק טלפון דמה.

במבט ראשון, כול כולי מתנגד. כמו רבים אני שואל את עצמילעתיים, מה יקרה נוכח הריבוי הטבעי הגבוה שלהם. תוך דור, חצי מילדי ארץ ישראל, לא יקבלו חינוך ציוני. תוהה מה זה יעולל למדינה. לעתים אני בוש בעצמי על שאני מכנה אותם לעתים, ביני לביני, בביטויים מכילים, הנראים לי במחשבה שניה, כמעט כאנטישמיים. אני נזכר במשפטו המצמרר של עמוס עוז: "היטלר לא מרשה לנו לשנוא את היהדות הזאת".

אני נזכר בחורבן הגדול של הקהילות, בילדים ארוכי הפאות המובלים למחנות ההשמדה ונמלא חמלה. אני מדמה לזהות ביניהם את מוטל בן פייסי החזן, את טופלה טוטורטו, את טוביה החולב. בין הנשים אני מזהה את בעיני רוחי שיינע שיינדעל משירו האלמותי של נתן אלתרמן.

אני מתבונן בפרצופים חרושי הקמטים, שמזכירים לי את סבא-רבא שלי, שלא הכרתי. את הדמויות שצייר ח"נ ביאליק ב"מתי מדבר".

"גבות עיניהם - חרדות, מסבךן יארבו האמים, קוצות זקנם מתפתלות כקבצת נפתולי הנחשים,

מוצקים כחצובי חלמיש ירמו בעדן חזותם,

בלטים כסדני הברזל, להלמות פטישים נכונ,

וכאלו הם נקשו מעולם בקרנס הזמן ובפטישו

כחות כבירים לא-חקר יקשו וידמו לנצח;

גם בשורותיו של ביאליק, שלעג לדור הגולה, דור המדבר, ב'מתי מדבר האחרונים', מבצבצת יראה מפני הנושאים מסורת בת אלפיים:

קומו אפוא, נדים! עזבו את השממה!

אך אליעל קולכם, דרכו עז בדממה!

פן צעדכם ירגיז מדבר ונרדמיו -

איש ואיש בלבבו ישמע הד פעמיו!

נזכר, בהורי הוריהם, של המתבוננים בי בעיניים צהובות, גם בהורי הורינו שנאחזו בכוח באמונה.

אולי ייעודם הוא להיות מצבה חיה לגולה?

תלמידי הישיבה שאנחנו אוהבים לשנוא, אלו הממיתים עצמם באוהלה של תורה ומניחים לציבור החילוני לפרנס אותם, הם בני דמותו של המתמיד

בישיבה, שעוצבה במשך הדורות וצוירה בצבעים מרהיבים. דמות של צעיר, בן הישיבה, שרואה את עולמו בלימוד תורה, ביום ובלילה, מנצל כל רגע פנוי לעיון. קם עם שחר, בטרם אוריושב בודד ליד העמוד בישיבה והוגה בתורה. דמות של אדם הרואה עולמו בדלת אמות של הלכה, ואינו חי כלל את העולם מה שמעבר לזה. נושאי תנועת ההשכלה הביעו יחס של ביטול אל מי שמבלה את ימיו ויליותו לריק.

את הריחות. במאפיה קטנה מוכרים שטרודעל תפוחים. לא הרחק משם, עולה ניחוחו של קיגעל ירושלמי. במסעדה עממית פשוטה, אפשר לאכול כבד קצוץ עם חלה, סלט ביצים, מלפפונים חמוצים, חזרת הריפה, דג מלוח והרבה אווירה.

לפני מספר שנים, בפורים, הסתובבתי כאן בחברת ידיד הצלם אלי אטיאס והתבוננתי בעיר האפורה הלוכשת חג. החיים עצרו את הילוכם הרגיל והשגרה השחורה נצטבעה בתחפשות ססגוניות, אפילו מצחיקות. למרב ההפתעה, רבות מהן דווקא של חיילים. דרך החלונות נראו צעירים מזוקנים וקודים ושרים בשמחה ורוקעים ברגליהם בקול. נערות ביישניות חלפו על פנינו במהירות, כשהן נושאות משלוח מנות.

ילדים עישנו בהפגנתיות, כשהם מנצלים את רגעי החסד של שבירת הטאבו. הפעם נתכנסנו לראות את טקס הדלקת הנרות בנר שמיני של חנוכה, לציון נס פך השמן בבית המקדש. חנוכה הוא אחד משני חגים (לצד פורים) שנוצרו על ידי חז"ל וקיומם הוא מצווה דרבנן. מכול מקום, היה זה חג של חירות ועצמאות, אך בשנות הגלות הודגשו נס פך השמן ונצחיות תורת ישראל.

שוטטנו באור אחרון, מתבוננים בחנוכיות המוצגות לראווה, לעתים בתיבת זכוכית הנראית כאקווריום ולעתים בחלונות הבתים, כשהדמויות שמאחוריהן נראות כצלליות. האם הדלקת הנרות, האורים, דווקא בתקופה זו, קשורה גם לכך שאנו קרובים ליום הקצר ביותר בשנה ולפחד הקמאי פן השמש תיעלם? אנו מנסים לבלוע בעינינו את שלל המראות.

מנסים להציץ פנימה בסקרנות חטטנית משהו. המקומיים מביטים בנו בסקרנות. כמה מציצים מהחלונות. מעטים מהם אף בעיונות. הם מזזרים לנו ואנו מזזרים להם. לרגע שוחחתי עם מישהו שסיפר לי על ניצחון האדוקים על היוונים, עלכישלונם של המתיוונים. לא היה טעם להסביר לו שלא מדובר ביוונים אלא בסורים נושאי תרבות הלניסטית ושהדור השני של החשמונאים היה מתיוון. מזכיר לעצמי שבאתי כדי ללמוד ולא כדי ללמד. ליד אחד הבתים התגודדו מקומיים רבים, טלפון סלולרי בידם,

ממתינים לרגע בו הרב הגדול שחי ממול, ידליק את הנרות אף הוא. ברגע שנראתה דמותו הישישה מדליקה לאט את הנרות, פשטה ברחוב צהלה גדולה. שמחת עניים, כפשוטה. לא במשמעות שהעניק לה נתן אלתרמן.

החשיכה שהחלה לרדת, החלונות שדלקו בנגהות של אור, הרחובות הרטובים מגשם קל, יצרו תחושה של דרמה. דמות כפופה רכנה על מצבור של חנוכיות. מגבעת שחורה התבוננה בחגיגת האורות שנראו כמרצדים מעל ראשה. חלונות בית הכנסת זהרו בצבע טורקיז. אמרתי לעצמי שלו היה מדובר בטיוול בחול, הייתי נוסע הרחק כדי להתבונן בחזיון כזה והנה, כאן הוא ליד הבית. כור ההיתוך היה חלום שהתנפץ. זוהי ארץ רבת פנים, עם תשבץ מרתק של פנים וצבעים; אוסף של גלויות, "סלט" של אמונות ודעות, קליידוסקופ של אמונות ומנהגים.

אני מתבונן בבחורי הישיבה, המעוררים התנגדות בשנות שלהם, בסלידה שלהם מאתנו. בסלידה שלנו מהם. ומשווה לנגד עיני את גיבור שירו של ביאליק "המתמיד".

לא יום – כי שש שנים, מאז הסב פניו אל-עבר הקיר במקצע האפל, גם-קרן אור אחת לא-ראה מלפניו, מלבד קורי שממית וטיח קיר תפל, רעבון, לא-שנה, מק-בשר, רזון פנים – מה המה כי ישים אליהם לבבו? הטרם הוא ידע איך למדו מלפנים? הטרם הוא ידע כי סוף כבודו לבא?

גם ביאליק אינו מצייר את המתמיד רק בצבעים מרהיבים.

בנעורי שמעתי אלה הקולות, ראיתי העובדים האלמים הללו; מצחותם הקמוטים, עיניהם הגדולות ופניהם החורים – כמו רחמים שאלו. כל-קמט ומבט לי דומם הביע רגשות נחנקו, ניצוצות שכבו; כל-קמט ומבט מורשי הניע, יסלד לבבי וקרבי נצרבו.

אך מדי אזכרה את-קולם, הה קולם הבוכה בלילות כאנקת חללים, ישוע לבבי: רבוננו של עולם!

הכחות האלה על-מה המה כלים?

אינני מנסה להאדיר את החברה הזאת. לא את השב"בניקים, לא את האלימות, הגלויה או מרוסנת, לא את גילויי העריות, את ההטרדות המיניות, את ההסתרה, את ההשתקה. ובכול זאת, מוצא חן בפשטות, בהסתפקו במעט, באמונה היוקדת, בחמימות, לעיתים גם בתום. ברצון להיאחז בעבר בכוח. לבטח כשאני מגיע לכאן, לא כישראלי דעתן, החרד לצביונה שלא רצו ולא במהפכן הדורש שוויון בנטל, כמתבונן. מבקר מלשון ביקור ולא מלשון ביקורת. עם עין בוחנת ואוזן כרויה.

כמובן גם עם מצלמה ביד, משוטט במה שנראה כגן עדן לצלמים, שואף

האוסף המלכותי

דיוקנאות שיטפחו את דמותו כמלך חזק ונאור. מוכר במיוחד הדיוקן המשולש שזה צייר עבורו. למרות זאת, העם מרד בצ'ארלס הראשון והוציא אותו להורג ב-1649, ולמשך זמן קצר שלט אוליבר קרומוול שלטון אזרחי באי הבריטי. ב-1660 עלה לשלטון צ'ארלס השני, בנו של צ'ארלס הראשון, ואיתו חזרה המונרכיה. אחד מצעדיו הראשונים היה לנסות לקבץ חזרה את האוסף האגדי של אביו, שנמכר במכירת חיסול עם הפלתו, אולם הדבר לא צלח בידי. רוב היצירות התגלגלו ברחבי אירופה והגיעו למוזיאונים נחשבים כמו הלובר והפראדו. ב-2018 הוצגה ברויאל אקדמי בלונדון תערוכה חסרת תקדים שקיבצה את הפנינים המרכזיות מתוך האוסף המקורי של המלך האספן הראשון.

Anthony Van Dyck, Charles I in Three Positions, 1635-1636

מאז 1660 ועד היום עובר האוסף המלכותי משליט לשליט, כל אחד מוסיף לו לפי הבנתו וטעמו. התורמים העיקריים לגיבושו ואיכותו של האוסף לאורך השנים היו המלכים ג'ורג' השלישי וג'ורג' הרביעי, המלכה ויקטוריה והנסיך אלברט וכן המלכה מרי, סבתה של אליזבת' השנייה.

אוצרות הכתר באמנות

אחד האוצרות החשובים באוסף הוא קרטונה עצום של רפאל המתאר את נס הדגים. הקרטונה הוא מודל אחד לאחד (גודלו 319X399 ס"מ) עבור שטיח קיר שהוזמן על ידי לאו העשירי לחיפוי הקירות הנמוכים של הקפלה הסיסטינית. הוא נרכש על ידי צ'ארלס הראשון והוא מהבודדים שלא נמכרו עם הפלתו. האוסף מצטיין בריכוז הגבוה ביותר של רישומים של ליאונרדו דה וינצ'י, כ-500 מהם, שהיוו את הבסיס לתערוכה יוצאת דופן שהוצגה בגלריית המלכה לרגל ציון 500 שנה למותו של הצייר ב-2019. רוב רישומיו של ליאונרדו נרכשו על ידי צ'ארלס השני, שהיה מעריץ גדול של הגאון האיטלקי.

מותה של המלכה אליזבת' השנייה גרם לכל העולם להפנות את עיניו אל האי הבריטי ומי שעומד בראשותו, גם אם באופן סמלי היום, משפחת המלוכה.

אליזבת' השנייה מלכה יותר שנים מכל שליט אחר בבריטניה ושלטה באחד מהאוספים החשובים והיקרים בעולם של חפצי אמנות ושכיות חמדה. באוסף מעל מיליון פריטים המוערכים ביותר מ-10 מיליארד פאונד, ביניהם כמובן תכשיטי הכתר המפורסמים. מהפחות מפורסמים הוא אוסף האמנות של המלכה, הכולל כ-7000 ציורים בסך הכל, אולם הסיפורים מאחוריו מרתקים.

כבר מימי הנרי השמיני השתמשו מלכי אנגליה בציירי חצר שציירו את דיוקנם כאמצעי להעביר מסרים לעם שלהם ולעמים אחרים. האנס הולביין צייר כמה דיוקנאות מפורסמים של הנרי השמיני, חלקם אבדו ונותרו רק העתקים. למעשה, עד היום רוב הציורים באוסף הם דיוקנאות של המלכים (מתוכם כ-100 של המלכה אליזבת').

After Hans Holbein the Younger - Portrait of Henry VIII, 1537

מי שבעצם ייסד את האוסף המלכותי היה מלך צ'ארלס הראשון. לצ'ארלס הראשון היתה אהבה גדולה לאמנות, טעם טוב והון בלתי מוגבל (לתפיסתו). הוא רכש חלק גדול מהאוסף האיכותי של דוכסות גונזגה ממאנטובה כשזה הוצע למכירה במחיר עסיסי. לקח לו שנתיים להשלים את החוב אולם הוא זכה ביצירות נפלאות של טיציאן ואנדראה מנטינייה. בהמשך הוא רכש ממיטב אמני הרנסנס - לאונרדו דה וינצ'י, ג'ורג'ונה, רפאל, קורג'יו וגם מהשפלה - האנס הולביין ודירר. הוא אף רכש מאמנים בני זמנו כמו רובנס וואן-דייק, אותו הפך לצייר החצר שלו. צ'ארלס הבין את כוחה של האמנות והזמין מואן-דייק

Cristofano Allori, Judith & Holofernes, 1613

רובנס הוא אחד האמנים שמיוצגים באופן בולט באוסף, ובין העבודות שלו ניתן למצוא רישומי שמן רבים, ייחודיים לשיטת העבודה של רובנס: הוא לא נהג לרשום בגיר או גרפיט כהכנה לציור חדש אלא ציור ישירות בצבעי שמן על בד, אותו העביר אחר כך לסדנא שלו שהעתיקה את עבודתו ליצירה מוגמרת גדולה. באותם רישומי צבע ניכר כי נעשו שינויים רבים, כמתבקש מרישום הכנה, אולם רמת הפירוט הצבעוניות בהם מאפיינת יותר ציורים מוגמרים.

תרומתם של ג'ורג' השלישי והרביעי לאוסף

תרומתו העיקרית של ג'ורג' השלישי היתה רכישת האוסף של ג'וזף סמית', שגריר האימפריה הבריטית בונציה. מדובר באחד האוספים החשובים של אותה תקופה וכלל יצירות מופת איטלקיות כמו כ-50 ציורים של קנלטו שצייר את ונציה היפהפיה במומחיות יוצאת דופן. מאידך נמצא בו אחד הציורים היקרים והחשובים באוסף המלכותי - שיעור המוזיקה של יוהאנס ורמיר. עוד על הציור הזה והמסתורין שבו אפשר לקרוא כאן.

Johannes Vermeer, A lady at the virginals with a gentleman (The Music Lesson), c.1662-5

ג'ורג' הרביעי היה מעריץ נלהב של הציור הפלמי ורכש ציורים רבים של המאסטרים ההולנדים כמו דה הוק, יאן סטיין ואחרים. במיוחד

Raphael da Urbino, The Miraculous Draft of Fisher, 1515-1516

ניתן למצוא באוסף כמה עבודות של קראווג'ו, ביניהן העבודה המוקדמת ביותר המוכרת של האמן - נער מקלף פירות מ-1592. 1593, אשר נרכש על ידי צ'ארלס השני. הציור "The Calling of Saints Peter and Andrew" נרכש על ידי צ'ארלס הראשון ואחרי נפילתו הוחזר לאוסף המלכותי על ידי צ'ארלס השני ונמצא באוסף מאז ועד היום, אולם לאורך מאות שנים סברו כי מדובר בהעתק חסר ערך של אחד מממשיכיו הרבים של קרוואג'ו. בשנת 2000 ראה את הציור מומחה איטלקי במחסן של אחד הארמונות, ולאחר תהליך של ניקוי ובחינה מעמיקה שארך שש שנים, הוסכם כי אכן מדובר בציור של קרוואג'ו, המוערך כעת בשווי של כ-50 מיליון פאונד.

Michelangelo Merisi da Caravaggio
The Calling of Saints Peter and Andrew

אחד מממשיכיו של קראווג'ו, כריסטופנו אלורי, מיוצג באוסף בציור של יהודית האוחזת בראשו הערוף של הולפרנס. פניו של הולפרנס הם למעשה דיוקן עצמי של אלורי, בעוד דמותה של יהודית מבוססת על אהובתו של הצייר שנטשה אותו לא מכבר בעצתה של אמה, המופיעה ברקע כמשרתת. אלורי עשה כאן הקבלה בין הסיפור האישי שלו לסיפור המוכר על מנת להדגיש את הדרמה והכאב שנגרמו לו, ובעיניי זה אחד מהציורים היפים ביותר בנושא זה.

תשע שנים מאוחר יותר היא נתנה לו את הציור "פלורידה" המתאר את בת האצולה רוחצת עם בנות לווייתה, כולן בעירום חלקי, כאשר המלך רודריגו מציץ עליהן בין העצים ומתאהב בפלורידה היפה. הציור הזה נתלה בגאון בחדר העבודה המשותף של ויקטוריה ואלברט. מכאן שלמרות המוניטין המאופק והנוקשה של המלכה ויקטוריה, היתה בה לא מעט תשוקה שהיה לה חשוב להפנין.

Franz Xaver Winterhalter, Florida, 1852

הצייר האהוב ביותר על ויקטוריה היה אדווין לנדסיר, שזכה לפופולריות רבה בזכות ציורי בעלי החיים שלו, במיוחד על רקע נופים וטבע. המלכה הזמינה ממנו כמה וכמה דיוקנאות של חיות המחמד האהובות עליה ועל בעלה, במיוחד כלבים. מאוחר יותר הוא צייר גם את הזוג המלכותי. במקביל נתן לנדסיר גם שיעורי ציור ותחרים לויקטוריה ואלברט.

ויקטוריה ואלברט הכניסו לאוסף ציורי נוף רבים, אקוורלים ותחרים, אולם החידוש העיקרי באותה עת היה הצילום. אלה היו ימיו הראשונים של הצילום, אולם המלכה הבינה את כוחו של המדיום וחשיבותו ועל כן הזמינה מספר דיוקנאות זוגיים ומשפחתיים. לראות שבתקופה זו, בה מעמד הביניים בבריטניה התחזק מאוד והפך להיות הכח המוביל בחברה ובכלכלה, טרחה המלכה להצטלם בבגדים פשוטים יחסית, כאלה שאינם מנקרים עיניים ומאפשרים לעם לראות בה כאחת משלהם.

Prince Albert and Queen Victoria at Buckingham Palace, May 15th, 1860. Photo- Getty Images

בולטים ציורי הז'אנר שמתארים סצנות מחיי היומיום באופן ריאליסטי. עבודות אלה בגודל קטן-בינוני מותאמות לדירות המעמד הבינוני, להבדיל מציורי הענק של רובנס שנועדו לאולמות המלכותיים. במיוחד אהב ג'ורג' הרביעי את רמברנדט ורכש כמה עבודות מפתח שלו. 'בונה הספינות ואישתו' מ-1633 היא אחת הדוגמאות המופלאות לדיוקן זוגי מוזמן מהפכני לזמנו שיצר האמן. באותה תקופה נהוג היה לצייר את כל אחד מבני הזוג בציור נפרד בהעמדה רשמית יחסית עם קשר עין מדומיין בין הציורים כשהועמדו זה ליד זה. כאן רמברנדט בחר לצייר את בני הזוג יחד בקומפוזיציה המצביעה על סצנה רגעית - עבוד הגבר שוקד על עבודתו, פותחת האישה את דלת החדר בסערה, נראה שיש לה בשורה חשובה לספר לו כשהוא נראה נרגן בשל הפרעה. ג'ורג' הרביעי רכש גם את הדיוקן העצמי של רמברנדט מ-1642, אחד מני רבים שצייר האמן בימי חייו. הרחבה על כך ניתן לקרוא כאן. במקביל דאג ג'ורג' הרביעי גם לייצוג נאות לאמנים בריטים ורכש את המיטב מציוריהם של ג'ושוע ריינולדס, ג'יינסבורו, סטאבס ואחרים.

Rembrandt Van Rijn, The Shipbuilder and his Wife, 1633

תרומתם של המלכה ויקטוריה והנסיך אלברט לאוסף

המלכה ויקטוריה והנסיך אלברט היו שניהם אוהבי אמנות ונהגו לרכוש זה עבור זה יצירות אמנות כמתנות לכבוד ימי הולדת ואירועים מיוחדים. לכבוד יום הולדתו ה-24 של אלברט, לו היתה נשואה כבר ארבע שנים, הזמינה ויקטוריה מצייר החצר Franz Xaver Winterhalter דיוקן אינטימי שלה בו היא נראית כשערה פזור על כתפיה החשופות, מבטה חולמני והיא נראית מאוהבת ומלאת תשוקה. הציור הזה לא הוצג בפומבי ויקטוריה התייחסה אליו בכתביה כ"ציור הסודי".

Franz Xaver Winterhalter, Queen Victoria, 1843

העידן האליזבתי

בימיה של המלכה אליזבת' השנייה הועשר האוסף המלכותי בדיוקנאות רבים של המלכה, בציור ובצילום. מעניינים דווקא אלה שאינם עונים לדפוס המצופה. ב-2001 הזמינה המלכה את לוסיאן פרויד, גדול הציירים הבריטיים דאז, לצייר את דיוקנה. פרויד בחר בפורמט קטן מאוד ולא רגיל, בו נדחסים פניה של המלכה והכתר שלה באופן שרחוק מלהיות מחמיא. היו מי שאמרו שיש לאסור את פרויד על כך. המלכה דווקא קיבלה את הדיוקן ואף הציגה אותו. דיוקן אחר, מוכר לא פחות, שלא הוזמן על ידי המלכה, הוא זה של אנדי וורהול. מלך הפופ-ארט יצר סדרת הדפסים צבעוניים עם דמותה של המלכה, והיא רכשה ארבעה מהם. מכאן ניכר שהמלכה מבינה את הכח של האמנות בעיצוב דעת הקהל ומבקשת להתחבר לעם תוך הפגנת הומור עצמי בריא.

Lucian Freud, Queen Elizabeth II, 2000-2001

היו גם כמה סקנדלים ואירועים דרמטיים בימיה של אליזבת': אתונאי בלאנט היה אוצר האוסף המלכותי והממונה עליו, מינוי של אביה של אליזבת', ג'ורג' השישי, שאליזבת' כיבדה גם אחרי מותו. בשנות ה-60' נחשפה בבריטניה רשת של מרגלים סובייטיים, ביניהם גם בלאנט. חברי הרשת הוקעו ונשפטו אולם בלאנט קיבל חסינות מה-MI-5, השירות החשאי הבריטי, והמשיך בתפקידו כממונה על אוסף האמנות המלכותי במשך עשור נוסף, כשהמלכה מודעת למעשיו החמורים. רק ב-1979 נחשף העניין כאשר מרגרט תאצ'ר התנגדה בנאום בפרלמנט להענקת תואר אבירות לבלאנט.

בתחילת שנות ה-2000 קיבל הנסיך צ'ארלס (היום המלך צ'ארלס השלישי) בהשאלה 17 ציורים מסוחר האמנות גיימס סטאנט ותלה אותם בארמונו. כשבאו אנשי מקצוע לבטח את היצירות התגלה כי לפחות ארבע מהן הן זיוף לא מאוד מוצלח, ביניהן ציורים של פיקאסו ודאלי כביכול. צ'ארלס נאלץ להשיב את הציורים והובך בפומבי. האוסף המלכותי הוא אינו רכוש פרטי של המלך או המלכה, הם רק העוצרים או הקסטודיאנים של האוסף ומחזיקים בו עבור העם

הבריטי, אך הם אלה שמחליטים מה ייכנס לאוסף ומה יוצג איפה. מכאן שאופי האוסף הוא סמי-פרטי, המייצג טעמים אישיים מצטברים של אנשים מסויימים ואין בו מחוייבות לייצוג כללי או אנציקלופדי של אמנים, תקופות או מחוזות. כיום נשמעות קריאות לשיתוף הציבור בבחירות לאוסף.

האוסף המלכותי היה לאורך שנים רבות סגור ומוצג למשפחת המלוכה ומקורביה בלבד. ב-1962 פתחה אליזבת' את גלריית המלכה Queen's Gallery, כאקט של שיתוף הציבור. עד היום מוצגות בגלריה תערוכות מתחלפות מתוך האוסף המלכותי.

ב-1992 פרצה שריפה בארמון ווינדזור, ולמרות שרק שני ציורים נהרסו, 115 מחדרי הארמון ניזוקו אנושות ועל הכתר היה לגייס 62 מיליון פאונד על מנת לשקם את הארמון. לשם כך הוחלט לפתוח את הארמון לביקור, כאשר כרטיסי הכניסה ושלל המרצ'נדייז שנמכרו שימשו למימון. המהלך היה כל כך מוצלח שהוחלט לפתוח מעונות מלכותיים אחרים לציבור. הכנסות אלה משמשות לשימור האוסף והצגתו.

האוסף פרוס בין 13 הבתים של בית המלוכה ברחבי בריטניה, בגלריית המלכה וכן בהשאלות ארוכות טווח למוסדות האמנות המרכזיים במדינה. כמו כן מתבצעות השאלות מתוך האוסף לטובת תערוכות מתחלפות.

Andy Warhol, Reigning Queens series, 1985

מה יעלה בגורלו של אוסף האמנות כעת?

בני משפחת המלוכה בעלי השכלה רחבה בתחום האמנות: צ'ארלס מצייר שנים רבות נופים בצבעי מים בהצלחה לא מבוטלת, וויליאם למד בקולג' תולדות האמנות אבל לא ניכר שהוא עוסק בכך באופן אקטיבי, קייט אישתו דווקא מביעה עניין רב בתחום הצילום ואף העלתה כמה תערוכות בנשיונל פורטרט גלרי, שהיא יושבת בוועדת ההיגוי שלה. כך או כך, אוסף האמנות הוא רק חלק קטן מאוצרות הכתר וגורלו ייקבע בהתאם לשינויים, ככל שיהיו, במעמדו של הכתר בממלכה הבריטית המאוחדת.

פרופ' עמיה ליבליך

מתוך האתר פסיכולוגיה עברית www.hebpsy.net

פסיכולוגיה עברית

יש משהו בפרס נובל לספרות

עליו, ובו אני זוכה לשיר-ביום בשפה האנגלית. כך גיליתי משוררת אמריקנית נפלאה, אשר באנגלית הפשוטה והבהירה שלה לכדה רגעים ותמונות שדיברו אלי מקרוב. כשהקראתי את השיר Celestial Music המקורי לתלמידיי, התברר שרובם לא הצליחו לרדת לעומקו באנגלית, ומתוך רצוני העז לחלוק איתם את החוויה, תרגמתי אותו בצורה גסה לעברית. כך ניכסתי אותו לעצמי והעברתי אותו לתלמידי, והנה אצרך אותו גם כאן בסוף הרשימה. (וסליחה על שבירת זכויות הסופרים או איזה חטא אחר שנילווה למעשה). וזוהי טיוטה!!!

השבוע התגלה לי הפלא השלישי - סופרת צרפתייה בשם אנני אמו, והספר הקטן שלה (בתרגום מצרפתית נורה בונה, הוצאת רסלינג), ששמו הסתמי "האירוע". כל היום לא יכולתי להניח את הספר מידי. הוא מספר בגוף ראשון על הפלה שעשתה אמו כסטודנטית לפילוסופיה בשנות העשרים לחייה. האירוע התרחש בשנות השישים של המאה הקודמת, כאשר הפלה הייתה בלתי חוקית בצרפת.

בלי שום סנטימנטליות היא מספרת על ההיריון המיקרי כמעט שהתיישב בגופה כטפיל, ועל הדרך המעליבה והמכאיבה כל כך שעברה עד שהתפטרה ממנו. בלי שמץ צדקנות, בלי מינימום של לבטים. בגילה כאישה מבוגרת היא מדפדת ביומן טלגרפי שכתבה באותה עת, צעירה העומדת בפני בעייה בלתי פתירה כמעט שצצה בחייה. הצירוף של העדר כל נקיפות מצפון ויחס אנושי לעובר מצד אחד, והבדידות וחוסר האונים שנקלעה אליהם מצד שני, שובר לב ממש. אני לא יכולה לתאר כיצד היא עושה את הפלא הספרותי הזה במילים רזות כל כך; אך כל אישה תרגיש את הכאב הפיזי וחוסר האונים של אמו. כולנו שם. חברה טובה שקוראת המון אמרה לי: "תוך כדי קריאת 'האירוע' בכיתי כל הזמן. אני באמת לא יודעת מדוע." אז גם אם פרס נובל לספרות פוליטי ומוטה לפעמים, כפי שמבקרים אותו, לאלפי אלפים של פשוטי הקוראים והקוראות בעולם לעיתים הוא מתנה גדולה. תגלית ממשית.

אני מודה בהכנעה: לעיתים קרובות זוכי פרס נובל לספרות הם עבורי סופרים בלתי מוכרים כלל. וקורה שאני מרגישה - הם זכו, וגם אני זכיתי. כי כך היכרתי יוצר או יוצרת בעולם הספרות, שהיה שווה להכיר. בשנים האחרונות היו בין אלה לא מעט נשים נפלאות: אולגה טוקרצ'וק, לואיז גליק ואנני אמו הן שלוש יוצרות גדולות שהיכרתי רק אחרי שזכו לפרסום בארץ בעקבות קבלת הפרס הספרותי החשוב בעולם. זה משמח כי אל התהליך המוכר ש-מי שמוכר והצליח עשוי לזכות בפרס, מתגלה גם התהליך ההפוך: מי שזכה בפרס מתפרסם ומצליח עוד יותר. ואצלנו, בשפה העברית, כמובן מתווספת למשוואה עוד צלע, זוכה לתרגום.

שלוש נשים, נעים להכיר. ולהגיד תודה. הספר של אולגה טוקרצ'וק (תרגמה מפולנית מרים בורנשטיין, הוצאת כרמל) על פרשייה מוזרה בתולדות עמנו - יעקב פרנק, עלייתו ונפילתו - מילאה את ימי בעניין עצום בימי

הסגר הראשון (או השני?) של הקורונה. מן המעט שזכרתי מלימודי ההיסטוריה שלי היכרתי את שמו, אבל התואר "משיח שקר", שזכרתי מאז, מילא את ליבי בשילוב של אימה ופליאה. מראשית הספר עב הכרס הזה עקבתי אחרי ההרפתקאות והנדודים של חבורת אנשים ונשים ביזאריים לגמרי, יהודים-מוסלמים-נוצרים יצריים וצבעוניים להפליא. למדתי את השמות המוזרים וליוויתי את חייהם המשתרגים על פני כל יבשת אירופה. פליאה נוספת הייתה לי על הסופרת, אישה לא-יהודייה, שחקרה וכתבה פרשייה עלומה שכזו. מה לה ולזה? הייתי מוקסמת. אולגה טוקרצ'וק בראה עולם ומילאה אותו ביצורים חיים, צומחים ומתפתחים, תוצאה משולבת של מחקר ודימיון ללא גבול של אישה פולנייה אחת.

ואז התגלתה אלי לואיז גליק, דווקא לא דרך שיריה המתורגמים לעברית אז, שלא היכרתי, (כבר היה בעברית אוסף שירים אחד, "איריס הבר" בתרגומם של מכבית מלכין ויואב ורדי, גם זה בהוצאת כרמל) אלא דרך אתר של אוהבי שירה שאני מנוייה

הנה השיר: מוסיקה שמיימית מאת לואיז גליק / תרגום חופשי של עמיה ליבליך

חברתי הטובה עדיין מאמינה בשמיים
היא איננה טיפשה, אך עם כל מה שהיא יודעת,
היא ממש משוחחית עם אלוהים
היא חושבת שיש מי שמקשיב לה בשמיים
על פני האדמה היא מאוד יעילה
גם אמיצה; מסוגלת לעמוד בתלאות.
מצאנו חגב מת על השביל, נמלים רעבות זחלו על גופו.
אני תמיד נרעשת מאסונות, תמיד מתאמצת להתנגד בחיות.
אבל גם פחדנית, ממהרת לעצום את עיני.
ואילו חברתי הייתה מסוגלת להתבונן, לתת לדברים להתרחש
בדרך הטבע. למעני התערבה:
הברישה הצידה כמה נמלים מעל הגופה השסועה,
והניחה אותה בצד הדרך.
חברתי אומרת שאני עוצמת את עיני שלא אראה את אלוהים,
ואין דבר אחר שיכול להסביר
את הצורה בה אני דוחה את המציאות.
היא אומרת שאני כמו ילדה מסתירה את ראשי בכרית
כדי לא לראות, הילדה שאומרת לעצמה:
האור הזה עושה אותי עצובה.
חברתי היא כמו אם, סבלנית, משדלת אותי

להעיר את המבוגרת בתוכי, את האישה האמיצה, כמוה.
בחלומותי, חברתי מוכיחה אותי. אנחנו צועדות
על אותה דרך, אלא שעכשיו חורף;
היא מספרת לי שמי שאוהב את העולם שומע מוסיקה שמיימית.
הביטי למעלה, היא אומרת. כשאני מסתכלת למעלה – שום דבר
רק עננים, שלג, איזה דבר לבן בתוך העצים
כמו כלות מזנקות מגובה רב.
אז אני מפחדת לשלומה, אני רואה אותה
לכודה ברשת שמישהו השליך בזדון על פני האדמה.
במציאות, אנו יושבות לצד אותו שביל, מתבוננות בשקיעה.
השקט מופר מפעם לפעם על ידי קריאת הציפור.
זהו הרגע אותו אנו מנסות להסביר. העובדה
שאנו מקבלות את המוות, מקבלות את הבדידות.
חברתי מציירת מעגל בעפר, בתוכו נח החגב בלי לזוז.
תמיד היא מנסה ליצור דבר שלם, דבר יפה, דימוי
שיש לו חיים גם מעבר לה.
אנחנו שקטות מאוד. כמה שלווח יש בישיבה זו, בלי מילים. היצירה
הושלמה, הדרך מחשיכה לפתע, האויר
מצטנן, פה ושם נראה הבזק אור על סלעים –
זו הדממה ששתינו אוהבות.
אהבת הצורה היא אהבה של הסוף.

מגזין הבנקאות הפרטית

גישה ישירה למוצרים ולשירותים

מגזין הבנקאות הפרטית מופק משנת 2011 עבור לקוחות הבנקאות הפרטית של כל הבנקים

לקבלת המגזין למשך שנה ללא תשלום וללא התחייבות ללקוחות הבנקאות הפרטית:

www.bankautpratit.co.il

